

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století

Dagmar Jirsová

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Dagmar Jirsová

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Jičín

Název práce

Svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století

Název anglicky

Wedding in the city and the countryside in the 21st century context

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je zjistit a komparovat, zda a jaké tradice, zvyky a rituály budoucí novomanželé dodržují během předsvatebních příprav a především svatebního dne, a to ve městě a na venkově a dále to, co je k tomu vede. Práce se proto zaměří na porovnání průběhu předsvatebních příprav a svatebního dne snoubenců žijících ve venkovském prostředí Podkrkonoší, konkrétně ve správním obvodu matričního úřadu Jilemnice a v hlavním městě Praze.

Metodika

Teoretická část bude vytvořena na základě studia odborné literatury a publikovaných poznatků sledované problematiky zaměřené na instituci manželství, svatební obřad a svatbu jako přechodový rituál spojovaný s praktikovanými tradicemi, zvyky a rituály. Teoretickou a empirickou část bakalářské práce propojí sekundární a komparativní analýza demografických dat souvisejících s manželstvím, náboženskou vírou, věkem a vzděláním novomanželů. Empirická část práce bude laděna spíše kvalitativním přístupem v empirickém výzkumu, a to sběrem dat pomocí techniky polostrukturovaných rozhovorů s cílem zjistit a komparovat, zda a jaké tradice, zvyky a rituály se snoubenci rozhodli zachovávat během předsvatebních příprav a v průběhu svatebního dne, a to ve městě (Praha) a na venkově (správní obvod matričního úřadu Jilemnice). Doplňkově bude použita technika pozorování. Data, získaná terénním šetřením budou zpracována, analyzována, vyhodnocena a interpretována.

Doporučený rozsah práce

cca 30 až 40 stran textu

Klíčová slova

kultura, instituce, manželství, sňatečnost, rituál, tradice, zvyk, obyčej, zasnuby, svatba

Doporučené zdroje informací

GIDDENS, Anthony. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

JIROUŠKOVÁ, Jana, ed. Svatební rituály u nás a ve světě. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. Mythologie. ISBN 978-80-7106-229-5.

KELLER, Jan a Petr NOVOTNÝ. Úvod do filozofie, sociologie a psychologie: nové pohledy společenských věd. Liberec: Dialog, 2008. ISBN 978-80-86761-81-7.

PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8.

VAN GENNEP, Arnold. Přejímové rituály: systematické studium rituálů. Přeložil Helena BEGUVINOVÁ. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1374-1.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 12. 2. 2021

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 15. 2. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 10. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. března 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za odborné vedení této práce, cenné rady a ochotu pomáhat. Dále patří poděkování všem dotazovaným za poskytnuté rozhovory.

Svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století

Abstrakt

Bakalářská práce si klade za cíl zjistit, zda a jaké rituály a tradice dodržují snoubenci ve městě a na venkově během předsvatebních příprav a především během svatebního dne. Práce je zaměřena na porovnání průběhu předsvatebních příprav a svatebního dne snoubenců žijících ve venkovském prostředí Podkrkonoší a v hlavním městě Praze. V teoretické části jsou nejprve vysvětleny základní sociologické pojmy se vztahem k tématu práce. Především svatba jako přechodový rituál, který pomáhá člověku překonat nejistotu a ukotvit se v nové životní roli, a tradice, které zpřítomňují zvláště významné hodnoty dané kultury. Propojení teoretické a empirické části práce tvoří sekundární a komparativní analýza demografických dat spojených s uzavřením manželství. Z údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem vyplývá, že v posledních dvou desetiletích se míra sňatečnosti pohybuje přibližně na stejné úrovni, mezi 4,1 – 5,1 sňatků na 1000 obyvatel. Stoupá věk snoubenců, kteří vstupují do manželství: v roce 2019 byl průměrný věk ženichů při prvním sňatku 32,1 roků (27,5 v roce 2000) a nevěstám 29,8 roků (24,6 v roce 2000). Také se zvyšuje úroveň jejich dosaženého vzdělání. Přestože nesezdané soužití je považováno za společenskou normu, z výzkumů vyplývá, že 60 % respondentů nepovažuje manželství za zbytečnou instituci.

Vlastní empirický výzkum byl uskutečněn pomocí polostrukturovaných rozhovorů metodou kvalitativní komparativní analýzy. Výsledkem práce je zjištění, že tradice, které přetrvaly do současnosti, mají především obohatit svatební den a podtrhnout samotný symbolický význam svatby. Některé rituály jsou považovány za nedílnou součást obřadu (všechny páry si vyměnily snubní prsteny), některé byly použity v zábavné formě (společné jídlo – polovina dotazovaných). Mezi dotazovanými páry z Podkrkonoší a z Prahy nebyly zjištěny významné rozdíly ve využití svatebních tradic. Je však pravděpodobné, že při hlubší sondě, zahrnující i venkovské regiony v jiných částech České republiky, by se rozdíly objevily.

Klíčová slova: kultura, instituce, manželství, sňatečnost, rituál, tradice, zvyk, obyčej, zásnuby, svatba

Wedding in the city and the countryside in the 21st century context

Abstract

The main of this bachelor's thesis is to find out what rituals and traditions the engaged couples follow during the wedding day and pre-wedding preparations. It is mainly focused on the differences between Giant Mountain region and Prague, the capital city of the Czech Republic. First, the theoretical part explains the basic sociological concepts related to the topic of the thesis. It focuses mainly on wedding as a transitional ritual that helps a person overcome life uncertainty and anchor this person in a new life role, and traditions that state important values of our culture. The theoretical and empirical parts of the work are connected using a secondary and comparative analysis of demographic data associated with marriage. The source of this data is set of Czech Statistical Office journals. The analysis shows that the number of marriages in one-year period (marriage rate) has been approximately at the same level during the last two decades, between 4,1 – 5,1 per 1000 inhabitants. The age of married couples has been rising: in 2019, the average age of grooms at first marriage was 32,1 years (27,5 in 2000) and brides 29,8 years (24,6 in 2000). Also the level of their education has increased. Even though the unmarried cohabitation is considered a social norm, research shows that more than 60 % of the interviewed population does not consider marriage to be an unnecessary institution.

The actual empirical research was carried out using semi-structured interviews and evaluated using qualitative comparative analysis. The result of this analysis is the finding that the traditions which persisted to these days are primarily intended to enrich the wedding day and underline the symbolic meaning of the wedding. Some rituals are still considered an integral part of the wedding ceremony (exchanging rings – all couples), others are used in its fun form just to underline the specialty of the wedding day (joined banquet – half of the couples). There was no difference found among the interviewed couples from Giant Mountain region and Prague. However, there is a possibility that the differences would appear, if the analysis was made including rural regions in other parts of the Czech Republic.

Keywords: Culture, institution, marriage, wedding rate, ritual, tradition(s), custom, habit, engagement, wedding

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
3 Kultura v současné společnosti se zaměřením na svatbu jako jeden z přechodových rituálů.....	13
3.1 Instituce jako součást kultury.....	15
3.1.1 Instituce manželství	15
3.2 Rituál, tradice, zvyk, obyčej, obřad.....	16
3.2.1 Přechodový rituál	17
3.2.2 Svatba jako přechodový rituál	18
3.3 Svatba v historickém kontextu	19
3.3.1 Svatba v době předkřesťanské	19
3.3.2 Svatba ve středověku	20
3.3.3 Svatba v 19. a 20. století.....	22
4 Svatební obřad, svatební a předsvatební zvyky a tradice v kontextu 21. století 25	
4.1 Zásnuby a loučení se svobodou.....	26
4.2 Svatební tradice při obřadu	27
4.3 Svatební tradice při hostině.....	28
4.4 Současná legislativa spojená s uzavíráním sňatků v ČR.....	29
4.4.1 Sňatek občanský	30
4.4.2 Sňatek církevní	31
4.5 Souhrn teoretické části	32
5 Sekundární a komparativní analýza dat o demografických ukazatelích spojených s manželstvím	35
5.1 Sňatečnost	35
5.1.1 Věk při prvním sňatku	36
5.1.2 Sňatky dle vzdělání snoubenců.....	39
5.1.3 Sňatky podle státního občanství	41
5.1.4 Sezónnost sňatečnosti	41
5.1.5 Regionální vývoj sňatečnosti v krajích.....	42
5.2 Postoje českých občanů k manželství v již uskutečněných výzkumech	43
5.3 Souhrn sekundární a komparativní analýzy dat	45
6 Empirické šetření o průběhu předsvatebních příprav a svatebního dne snoubenců z venkova a z velkoměsta.....	47
6.1 Základní charakteristika dotazovaných.....	47
6.2 Výzkumné otázky.....	48
6.3 Analýza a interpretace dat získaných z vlastního terénního šetření.....	49
6.4 Komparace dat získaných empirickým šetřením	56

7 Závěr.....	58
8 Seznam použitých zdrojů	60
8.1 Bibliografie	60
8.2 Internetové zdroje.....	61
9 Přílohy	62

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vzdělání snoubenců.....	39
Tabulka 2: Počty sňatků uzavřených v jednotlivých měsících	41
Tabulka 3: Počty sňatků uzavřených v jednotlivých krajích	42
Tabulka 4: Manželství je zbytečná instituce	43
Tabulka 5: Je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek	44
Tabulka 6: Hlavním důvodem uzavírání manželství je mít děti.....	44
Tabulka 7: Věk a vzdělání dotazovaných párů	48
Tabulka 8: Délka vztahu, důvod pro vstup do manželství.....	49
Tabulka 9: Zasnoubení.....	50
Tabulka 10: Loučení se svobodou	50
Tabulka 11: Volba místa pro svatební obřad	51
Tabulka 12: Svatební hosté	53
Tabulka 13: Tradice při obřadu	54
Tabulka 14: Tradice při hostině	55
Tabulka 15: Tradice při obřadu	57
Tabulka 16: Tradice při hostině	57

Seznam grafů

Graf 1: Počet sňatků a hrubá míra sňatečnosti (2001 - 2019).....	36
Graf 2: Osobní stav osob při vstupu do manželství	37
Graf 3: Průměrný věk muže při vstupu do manželství	38
Graf 4: Průměrný věk ženy při vstupu do manželství	38
Graf 5: Počet sňatků dle vzdělání ženicha, porovnání 2001 a 2019	40
Graf 6: Počet sňatků dle vzdělání nevěsty, porovnání 2001 a 2019	40

1 Úvod

Téma bakalářské práce Svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století jsem si vybrala především z profesních důvodů. Pracuji jako matrikářka Městského úřadu v Jilemnici. Jsem tedy přítomna při svatebních obřadech, které probíhají v našem správním obvodu. Setkávám se se snoubenci, kteří přichází požádat náš matriční úřad o provedení sňatečného obřadu, a kromě formálních náležitostí také detailně diskutujeme o celém průběhu budoucího svatebního obřadu.

Během těchto rozhovorů mě často napadá otázka, co vede právě tuto konkrétní dvojici k tomu, aby během svatebního obřadu dodržovala právě jimi zvolené tradice, zorganizovala svatbu pro širokou rodinu a přátele a jiná dvojice touží po svatbě jen v přítomnosti svědků a neplánuje ani výměnu snubních prstýnků.

V dnešní době se pod vlivem globalizačních procesů stírají rozdíly ve všech oblastech našeho života a svatba není výjimkou. Nedošlo k tomu náhle, ale dlouhým vývojem, působením demografických a sociálních vlivů. Kouzlo života však nespočívá v tom, že je vše stejné, ale právě v jeho rozmanitosti. Proto bych ve své práci ráda sledovala, které svatební zvyky jsou pro mladé lidi ještě důležité, které se naopak vytrácí a proč.

Na svatbu nahlížíme jako na jeden z nejdůležitějších přechodových rituálů, kdy novomanželé vstupují do nového období života. Rituály využívající více či méně magické praktiky mají tento přechod učinit co nejsnadnějším a zajistit, aby následující období bylo šťastné. I v současné společnosti svatebčané pohazují snoubence rýží, aby měli hojnost, případně rozbíjí talíř, protože střepy znamenají štěstí. Hosté jsou zdobeni rozmarýnou a ženich přenáší nevěstu přes práh nového domova. K těmto tradičním zvykům přibývají nové. Nevěsta hází svatební kytici přes hlavu, novomanželé vypouští bílé holubice.

Od 90. let 20. století jsou hlavními trendy souvisejícími s manželstvím rozšíření nesezdaného soužití na úkor manželského a zvýšení věku, v němž snoubenci poprvé vstupují do manželství. Často následuje svatba až po narození prvního dítěte. Demokratizační procesy ve společnosti přinesly člověku svobodu, ale také větší míru zodpovědnosti za vlastní život. Výraznými příčinami proměny přístupu ke vstupu do manželství je zcela jistě také změna hodnotové orientace společnosti, rozrůžňování životních stylů, vývoj ekonomických podmínek mladých párů a možnost plánovaného rodičovství. V práci připomenu současnou právní úpravu vzniku manželství a možnost uzavřít občanský nebo církevní sňatek.

2 Cíl práce a metodika

Protože tématem této práce je svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století, je tedy hlavním cílem zjistit, zda a jaké tradice, zvyky a rituály budoucí novomanželé dodržují během předsvatebních příprav a především svatebního dne, a to ve městě a na venkově a dále to, co je k tomu vede. Práce se proto zaměří na porovnání průběhu předsvatebních příprav a svatebního dne snoubenců žijících ve venkovském prostředí Podkrkonoší, konkrétně ve správním obvodu matričního úřadu Jilemnice, a v hlavním městě Praze.

Teoretická část bude vytvořena na podkladu studia odborné literatury a publikovaných poznatků o vývoji svatebních rituálů a tradic ve střední Evropě, především na území České republiky. V úvodu práce proto budou vymezeny základní pojmy jako například instituce manželství a svatební obřad jako součást lokální kultury. Dále pak svatba jako přechodový rituál a se svatbou spojované pojmy jako tradice, zvyky a symboly.

V tisíciletém vývoji mění postupně svatba svůj význam i průběh. Proto bude nejprve charakterizován vývoj svatebních tradic a rituálů spojených s uzavíráním manželství především na českém venkově a s postupným rozvojem urbanizace i ve městech. Připomenuty a popsány budou rituály z doby předkřesťanské i nové prvky, kterými svatební obřad obohatila církev. Pozornost bude věnována devatenáctému a dvacátému století, neboť právě v této době dochází k nejvýraznějšímu přesunu obyvatel z venkova do měst. Tento faktor má společně s rozvojem sekularizace významný vliv na průběh svatebního obřadu.

Teoretickou a empirickou část bakalářské práce propojí sekundární a komparativní analýza demografických dat souvisejících s manželstvím, náboženskou vírou, věkem a vzděláním novomanželů. Jedná se o práci s již existujícími databázemi primárních dat (Hendl, 2016, s. 375). Zabývá se údaji demografického charakteru souvisejícími s manželstvím, rozvodovostí, popřípadě věkem snoubenců, kteří poprvé vstupují do manželství, zveřejňovanými Českým statistickým úřadem. Dále budou data zpracována, analyzována, komparována a interpretována.

Empirická část práce bude vycházet z vlastního výzkumného šetření. Tato část práce bude laděna spíše kvalitativně, kdy je dotazovaným umožněno vlastní vyjádření svých preferencí. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů budou zjišťovány aktuální postoje mladých lidí ke svatbě a svatebním zvykům. Rozhovor bude veden se snoubenci ve věku 25 až 35 let, kteří vstupují do manželství poprvé a uzavírají občanský sňatek ve městě nebo na venkově.

K naplnění stanoveného cíle výzkumu byl zvolen kvalitativní výzkum. Jedná se o pružný typ výzkumu, v jehož průběhu vznikají nové hypotézy, dochází v něm však také k modifikaci výzkumného plánu. U tohoto typu výzkumu platí, že se sběr i analýza dat vzájemně prolínají, výzkumník vyhodnocuje, která data mu případně chybí a začíná znovu s jejich sběrem (Hendl, 2016, s. 46). Cílem bude zjistit, zda existují významné rozdíly v postojích snoubenců, kteří žijí a vyrůstali ve venkovském prostředí a mezi snoubenci z velkoměsta. Rozhovory budou vedeny s menším počtem dotazovaných osob.

Metody kvalitativního výzkumu získávají ve vědách o člověku a společnosti stále větší význam, ať jsou považovány za doplněk tradičních kvantitativních postupů, nebo jejich protipól. Jsou velmi užitečné v případech, kdy jde o zkoumání života lidí, historie a společenských procesů (Hendl, 2016, s. 60).

Je zcela zřejmé, že svatební symbolika stále prochází vývojem, ale ani malá svatba pouze za přítomnosti dvou svědků neproběhne bez základních rituálů jako je výměna prstenů a první polibek manželů. V postmoderní sekularizované střední Evropě je svatba jednou z institucí, které nám pomáhají najít naše místo v životě a tradice a zvyky praktikované ve svatební den sice dostávají formu zábavy, zatím však zůstávají jeho nedílnou součástí.

Ve venkovském prostředí lze očekávat větší množství prvků lokální kultury, než je tomu v městském prostředí. Avšak pod vlivem globalizačních procesů, médií a sociálních sítí se tyto rozdíly stírají a lze předpokládat, že nenajdeme významný rozdíl v postoji ke svatebním tradicím mezi snoubenci z venkova a snoubenci, kteří žijí ve městě.

3 Kultura v současné společnosti se zaměřením na svatbu jako jeden z přechodových rituálů

Člověk je nejen tvor společenský, je také kulturní bytost v tom nejobecnějším slova smyslu. Kultura je vše, čím se lišíme od zvířat, jsou to soubory norem, které naše jednání řídí, soubory hodnot, podle nichž se ve svém jednání orientujeme. Po biologické stránce má člověk řadu rysů a vlastností, které sdílí s jinými vyššími savci. Na rozdíl od nich se však dokázal z přírody vydělit, a to právě pomocí své kultury. Díky tomu, že si ji vytvořil, dokázal přežít v přírodním prostředí, vůči němuž je v mnoha ohledech přizpůsoben hůře než jiní tvorové. (Keller, 2011, s. 28).

Kultura ve svém nejširším pojetí vyjadřuje způsob organizace, realizace a rozvoje činností. V antice byla kultura synonymem k lidské vzdělanosti. Ve středověku se pojem kultura jako charakteristika kultivace lidských schopností příliš neužíval. Nástup renesance a humanismu znamenal nejen oživení antického významu pojmu kultura, ale člověk začíná být chápán jako aktivní tvůrce kultury, jejímž prostřednictvím přetváří přírodu i sebe sama (Petrušek, 1996, s. 547).

Kultura v nejužším významu má v souladu s antickým pojetím člověka rozvíjet a zušlechťovat. Patří sem například umění, literatura, hudba, také filozofie a náboženství. V širším významu zahrnuje pojem kultura nejširší spektrum lidských činností. Jedná se o celkový způsob života, nastolení jeho řádu a o širokou škálu činností a komunikace ve společnosti. Patří sem populární hudba, média a literatura stejně jako sport, řízení auta, vztahy v rodině, vaření, oblékání... Pojem kultura je však pojmem složitým a jeho význam prochází vlastními dějinami a proměnami.

Kulturu rozlišujeme hmotnou – materiální a nehmotnou – duchovní. Hmotná kultura představuje produkty lidské činnosti, je to soubor jevů a procesů vztahujících se k uspokojování materiálních potřeb člověka. Mezi nehmotnou kulturu řadíme lidské výtvořné nemateriální podoby, které uspokojují duchovní potřebu člověka. Je to soubor idejí, zvyků, institucí, názorů a představ, které se konkretizují do umění, filozofie, náboženství, vědy, práva a morálky.

Kultura rozlišená územní dimenzí, vázaností k danému místu, je nazývána kulturou lokální. Tuto specifickou subkulturu malých územních společenství tvoří prvky materiální i nemateriální kultury. Lze ji chápat jako kulturně historický a geograficky specifický

kulturní systém. Pojmem užívaným pro typologické odlišení lokální kultury podle místa jejího výskytu může být pojem venkovská a městská lokální kultura (Patočka, 2008, s. 63).

V prostorovém smyslu nelze přesně vymezit hranici mezi těmito dvěma pojmy, protože v současnosti dochází často k prolínání městského a venkovského území, k procesu nepřímé urbanizace. Obecně však lze říci, že města jsou více ovlivňována globalizačními tlaky, zatímco na sociálně homogennějším venkově hraje i v současné době často významnou roli tradiční lidová kultura (Patočka, 2008, s. 66).

Z terénních i teoretických poznatků vyplývá celkově vyšší schopnost venkovského prostředí lépe si uchovat většinu prvků lokální kultury, než je tomu v městském prostředí. Je zde patrné i větší prolnutí kulturních aktivit s celkovým společenským životem a ekonomickým fungováním obce (Patočka, 2008, s. 84).

Mezi hmotné prvky lokální kultury, u nichž lze vysledovat rozdíly mezi městskou a venkovskou lokální kulturou patří například stavební kulturní památky. Na venkově se jedná především o lidovou architekturu, sakrální a funerální památky. Určitým protipólem je městská architektura, především historická jádra měst, tedy radnice, paláce, městské brány, kašny a podobně.

Neviditelné, neboli nehmotné prvky lokální kultury, které budou pro tuto práci nejdůležitější, jsou představovány převažujícím způsobem života, náboženským a spolkovým životem, tradičními zvyky a oslavami. Dodržování tradičních zvyků a oslav odráží jak míru tradicionality rezidentů, tak i míru jejich regionální identifikace a zakotvenosti v území (Patočka, 2008, s. 80).

Ústřední místo mají v kultuře symboly. Díky používání symbolů lze mluvit o událostech, které proběhly dávno předtím, než jsme se narodili a dokážeme uvažovat o budoucnosti, kterou nezažijeme. Pomocí symbolů vnášíme do své zkušenosti určitý řád, což nám umožňuje se ve světě lépe orientovat (Keller, 2011, s. 29).

Podobně redukuje nejistotu rozhodování tradice. Jsou to vzory chování, které jsou v dané kultuře natolik významné, že se často mění v normativní vzorce chování - zvyky, obyčeje, mravy. V moderní společnosti slouží tradice k ožívování hodnot, které jsou z různých důvodů důležité pro současnost (Petrusek, 1996, s. 1326).

Základem kultury je schopnost předávat určité hodnoty a základem každé společnosti je schopnost jejich členů navzájem se spolu domlouvat a spolupracovat (Keller, 2011, s. 35).

Přenášením kultury z generace na generaci je zajišťována kulturní kontinuita lidské společnosti. Část sociokulturního systému, která v životě společnosti zakořenila, a je proto dále předávána potomkům, se nazývá kulturní dědictví (Patočka, 2008, s. 50).

3.1 Instituce jako součást kultury

Orientovat se v komplexní realitě umožňuje člověku tzv. institucionalizované jednání, které zároveň šetří náklady, jež by byly spojeny s nutností promýšlet stále znovu reakce na standardní situace. Při vymezení povahy institucí hraje klíčovou roli jejich odlišení od organizací. Jestliže instituce znamená v podstatě způsob, jakým lidé provádějí určitou činnost, organizace jsou tvořeny lidmi, kteří určitou činnost institucionalizovaným způsobem provádějí (Petrušek, 1996, s. 436).

Instituce v sociologickém pojetí je vnímána jako obecně praktikovaný a v dané kultuře předávaný způsob jednání lidí, resp. způsob provádění určitých činností. „*V dějinách sociologie byly instituce definovány jako: 1. stálé skupiny integrované do společnosti 2. nejdůležitější skupiny uznané ve společnosti 3. skupiny s neosobními funkcemi 4. projevy nezbytných kulturních činností 5. systematizované a uznávané mravy 6. pevně vymezené procedury a rituály 7. kombinace norem, statusů a rolí*“ (Petrušek, 1996, str. 435).

Každá instituce naplňuje určitou oblast potřeb a všechny dohromady vytvářejí vnitřně integrovaný systém – kulturu. Podle síly a závaznosti pravidel dělíme instituce na normativně kontrolní a hrově-smluvní. Normativně kontrolní instituce odpovídá jednání, které je řízeno z vnějšku, jsou to pevně stanovená pravidla a normy, kterými je nezbytné se řídit. V případě hrově-smluvních institucí se jedná pouze o společností vytvořené rámce, které umožňují volnější jednání.

Instituce dané kultury nejsou neměnné, může docházet k jejich proměnám. Stejně tak může dojít k vývoji a proměně téže instituce, např. instituce manželství v moderní společnosti (Petrušek, 1996, s. 436).

3.1.1 Instituce manželství

Nedílnou součástí kultury je také instituce manželství. Manželství je společensky uznávaný, legalizovaný vztah mezi dvěma partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny (Petrušek, 1996, s. 590).

Manželství se uzavírá sňatečným obřadem neboli svatbou. Sňatek je důležitou demografickou událostí a jedním z nejdůležitějších mezníků rodinného a životního cyklu.

Při uzavírání sňatku je třeba dodržovat mnoho pravidel uznávaných v dané kultuře. Příprava na sňatek je odpradávná spojována s nejrůznějšími obyčejí, rituály, náboženskými normami i pověrami. Je to akt společenský a společnost na něj dohlíží. Sňatek je většinou doprovázen různě dlouho trvajícím obřady, nazývanými někdy svatbou. V některých společnostech a kulturách mu předchází delší námluvy a zasnuby, naplnění podmínek věna apod. Námluvy jsou souborem pravidel předšňatkového chování směřujícího k úplnému získání partnera a bývají zpravidla zakončeny tzv. zasnubami, slavnostním aktem, při kterém obě rodiny partnerů za zcela konkrétních podmínek stvrdí sňatek a jeho termín (Petrušek, 1996, s. 1004).

Moderní doba sekularizovala úřední akt uzavření manželství a přinesla v křesťanských zemích i možnost zrušení sňatku z vlastní vůle kohokoliv z partnerů, institucionalizovala tedy rozvod a také možnost uzavírání dalších sňatků. I když ekonomické motivy a dopady sňatku se částečně zachovaly, moderní společnost legitimovala nový motiv uzavírání manželství, citový vztah neboli lásku. Tím logicky otevřela možnost zrušení manželství při zániku lásky i uzavření dalšího manželství s novou láskou. Vědomí, že svatba neuvozuje trvalý stav, a možnost uzavírání dalších sňatků snižují ovšem společenskou vážnost uzavírání manželství, což je spojeno i s úbytkem rituálů obklopujících sňatek. Navíc k praktickému založení rodiny již není nezbytná legitimace soužití aktem svatby, o čemž svědčí existence tzv. nesezdaných soužití. Všechny tyto skutečnosti bývají považovány za příčinu nebo syndrom krize manželství (Petrušek, 1996, s. 1004).

Před vstupem do manželství je pro mladé lidi obvyklé soužití zvané kohabitanace. Většinou nejde o plánované rozhodnutí, ale něco, co postupně vyplyne ze vztahu samotného. Dvojice spolu tráví stále více času v bytě jednoho či druhého, až se nakonec přesune do jedné společné domácnosti. Mladí lidé většinou mají v úmyslu se jednou oženit či provdat (Giddens, 1999, s. 179).

3.2 Rituál, tradice, zvyk, obyčej, obřad

Podobně jako instituce, také rituál znamená standardizovaný způsob chování, založený na vnucených nebo tradičních pravidlech. Pojem rituál je velmi blízký pojmům obřad a ceremoniál. Vzniká jako reakce osob na situace rozhodování nebo strachu. Jde o přesně stanovený postup probíhající krok za krokem, přičemž pro svou identickou opakovatelnost funguje jako stabilizátor chování (Petrušek, 1996, s. 938).

Také tradice je možné popsat jako přetrvávající vzorce chování, redukující nejistotu rozhodování. Tradice zpřítomňují hodnoty, které jsou v dané kultuře zvláště významné,

a proto se často mění v normativní vzorce chování, ve zvyky, obyčeje, mravy (Petrušek, 1996, s. 1326).

Zvyky představují časté opakování stejného chování, které se postupně stává charakteristické pro určitou lokální skupinu lidí a které má určitý místní význam a místní příčiny. V souboru zvyklostí lze nalézt jak znaky lidové kultury, tak i zvyky moderní (poslech populární hudby, vítání občánků, trávení volného času apod.) (Patočka, 2008, s. 64).

Stejně tak obyčej je chápán jako komplexnější vzorec chování, který se vytváří opakováním určitých činností v určitých sociálních situacích, většinou v lokální komunitě. Obyčeje jsou aktivity, které jsou přijímány a vykonávány jako samozřejmost. Akceptování místních obyčejů bývá vnímáno jako důležitý indikátor identifikace s daným společenstvím (Petrušek, 1996, s. 706).

Pojem obřad je původně chápán jako magická aktivita, která má božské síly orientovat požadovaným směrem. V přeneseném významu lze tento pojem použít pro činnost, která má slavnostní ráz nebo probíhá vždy shodným způsobem (Petrušek, 1996, s. 703).

V této podkapitole byly definovány pojmy, které lze spojovat se vznikem manželství. Další práce bude především využívat pojem rituál a tradice.

3.2.1 Přechodový rituál

Lidský život je dán narozením a končí smrtí člověka. Mezi těmito dvěma mezníky je několik etap, kterými každý člověk v průběhu života prochází. Tyto etapy jsou různě dlouhé a přechody mezi nimi jsou provázeny rituály. Každý důležitý moment v životě člověka jej posouvá od jedné generační skupiny k jiné, z jednoho zaměstnání do druhého, z jedné společenské role do jiné. V těchto chvílích života se musí každý ztotožnit se svou novou rolí, naučit se nová pravidla, nové vzorce chování. Člověk se v nových, nezvyklých situacích ocitá pod tlakem a provázejí ho pocity nejistoty a zmatku z nastalých změn. Přechodové rituály ho tímto obdobím mají bezpečně provést a pomoci mu ukotvit se v novém postavení. Přechodové rituály se staly v mnoha případech přímou součástí náboženství.

Přechodové rituály se dělí na rituály odluky, rituály pomezí a rituály sloučení. Odlučující část představuje období, kdy je jedinec odloučen od původní skupiny a prodělá určité zkoušky nebo je jen izolován. Další, pomezí část rituálu, představuje fázi, kdy daný jedinec už nepatří do původní skupiny, ale ještě není začleněn ani do nové, tak se děje až na

konci pomezního období. Ve třetí, slučovací části je přijat změněný člověk zpátky do společnosti (Gennep, 2018, s. 18).

Uvedené kategorie nebývají u všech obřadů ve stejném poměru, např. odlučovací rituály jsou více rozvinuty u pohřebních obřadů, slučovací u svatebních obřadů, pomezní rituály mohou mít značný význam při těhotenství (Gennep, 2018, s. 18). Také nemusejí vždy přicházet ve stejném chronologickém pořadí, například u moderní západní společnosti představuje svatební cesta neboli líbánky izolaci, která ale přichází až po svatebním obřadu.

Rituál se vztahuje také k pojmu obřad. Obřad nebo ceremonie je pojmenování souboru činností, které probíhají v předem stanovené posloupnosti za účelem orientovat magické nebo božské síly požadovaným směrem nebo k dosažení určitého cíle. Obvykle se tedy obřad chápe jako náboženská nebo magická aktivita. Přeneseně se pod tímto termínem chápe jakákoliv činnost, která má slavnostní ráz nebo probíhá vždy shodným způsobem (Petrušek, 1996, s. 703). Obřad sdružuje kolektiv lidí a upevňuje jejich soudržnost. Člověku umožňuje odpoutat se od každodenního života a zažít spolu s ostatními výjimečný okamžik. Z tohoto hlediska se rituál stává propojením profánního a posvátného světa.

3.2.2 Svatba jako přechodový rituál

Svatební obřady historicky patřily k událostem, jež byly nejvíce slaveny a jichž se účastnilo velké množství hostů. Tito přímí účastníci se staly svědky platnosti manželského slibu snoubenců a tím i legalizace jejich potomstva (Jiroušková, 2012, s. 24). I současný občanský zákoník uvádí, že sňatečný obřad je veřejný a slavnostní (Občanský zákoník). V současné době je však pojem „veřejný“ splněn přítomností dvou svědků.

Svatba je pro člověka velmi důležitá změna společenské kategorie. Nejméně pro jednoho z manželů to znamená změnu rodiny, bydliště. Změna se v obřadech projevuje tak, že se odlučovací rituály vždy dotýkají hlavně tohoto materiálního přechodu. Samotné svatební rituály mají potom především přijímací charakter. Schéma přechodových rituálů je zde tedy složitější než v jiných obřadech (Gennep, 2018, s. 100). Rituály a vznikuvší svazek se dotýkají několika více či méně velkých společenství: rodiče, rodina a širší příbuzenstvo, sousedi, družičky a mládenci a zvláštní společenství (skupina věřících, cech, vrstevníci).

Sňatek má vždy nějaký ekonomický dopad, který může být větší či menší. Všechny ekonomické záležitosti se prolínají se samotnými rituály. Výše uvedená společenství mají zájem na ekonomických záležitostech okolo sňatku, například jestliže má rodina nebo vesnice přijít o pracovní sílu, chce náhradu. Odtud vychází rozdávání potravin apod.

a především rituály, kde se něco „vykupuje“, zejména volný průchod do nového bydliště. Toto „vykupování“ se vždy časově shoduje s odlučovacemi rituály, a to natolik, že je lze někdy považovat za samotné odlučovací rituály (Gennep, 2018, s. 102).

Z původních magických rituálů se časem staly obyčejy a zvyky, později zábavní aktivity. Důvěra v jejich účinnost byla vždy různá, někteří lidé jim slepě věřili, jiní je konali z opatrnosti a ve snaze předejít možným špatným následkům kvůli zanedbání a ještě jiní proto, že se tak patřilo. Mnohé z těchto rituálů doznávaly po staletí, stopy některých můžeme pozorovat dosud, i když třeba zůstávají nepochopeny (Jiroušková, 2012, s. 17).

3.3 Svatba v historickém kontextu

Párové soužití muže a ženy provází lidstvo od dávných dob v různých variacích. Zjednodušeně můžeme říci, že přivlastnění partnera prošlo vývojem od násilného únosu dívek přes kupní smlouvu muže s dívčiny rodiči, k oboustrannému souhlasnému prohlášení před knězem či představitelem státní správy až k nesezdanému soužití partnerů.

3.3.1 Svatba v době předkřesťanské

Nejstarším způsobem uzavírání manželského svazku bylo pravděpodobně prisvojování žen různými násilnými způsoby únosu a výkupu. Z těchto dávných dob však nemáme věrohodná svědectví o tom, zda k této formě násilí a agresivity ze strany ženicha docházelo a zda byla dobově příznačná, nebo zda se jednalo jen o příležitostné řešení. Pozdější výzkum se již zabývá převládajícím způsobem vytvoření svazku vzájemnou dohodou rodin.

Před přijetím církevní manželské praxe se stala manželkou ta nevěsta (od slova vésti, tedy k muži dosud neuvedená), kterou ženich (nabyvatel ženy) uvedl do svého lože řádným svatebním obřadem. Tomuto uvedení ženy předcházela právní akt koupě nevěsty, založený na smluvních podmínkách, které dohodly rodiny snoubenců. Souhlas nebo nesouhlas nastávajících manželů neměl právní význam (Jiroušková, 2012, s. 16).

Základní svatební linie pak spočívala v těchto ceremoniálech: přivedení nevěsty – vložení její ruky do ruky ženicha – obdarování dary (jablko, kohout) – zahalení nevěsty rouchem – odvedení do domu ženicha (vítání medem, chlebem, pohazování plodinami) – trojí obejití ohniště nevěstou s poklonou domácím bohům – posazení nevěsty na zvířecí kůži – rozdělování svatebního koláče hostům – rozpletení nevěstinych copů, ustřížení vlasů a jejich zahalení – rozvázání obuvi muže jako znak poddání – oblečení novomanželů do

nových rubášů a jejich uložení na lože – veselí svatebčanů – po svatební noci očištění vodou, snad i ohněm (Navrátilová, 2012, s. 193,194).

V přímých i nepřímých dokladech o průběhu svatebního obřadu v předhistorické střední Evropě lze vysledovat stejný scénář. Poté, co smluvní strany uzavřou smlouvu, dohodnou den vhodný k uskutečnění sňatku. Nevěsta je v ten den slavnostně oblečena a zahalena závojem. Závojem je nevěsta oddělena od své vlastní rodiny, ale nepatří dosud ani ženichovi. Tato doba, kdy se ocitá mezi dvěma prostory (starým a novým domovem) a dvěma identitami (svobodná a vdaná), patřila k nebezpečnému času přechodu. Nevěstu mohou ohrozit neznámé a nespoutané síly. Právě závoj měl nevěstu ochránit a temné síly oklamat (Jiroušková, 2012, s. 18). Ze stejného důvodu se nevěsta obklopovala množstvím družiček a mladých dívek. Před tajemnými silami byla mezi nimi lépe ukrytá.

Mezi další svatební obyčeje, které praktikovala většina slovanských kmenů, patřilo obdarovat novomanžele medem a solí, klást jim na hlavu chléb nebo koláč, nechat je symbolicky vykonat nějakou práci (zametání). Ve svatebních symbolech se objevovala červená barva, při svatebních obřadech se rozsvěcelo velké množství svící a pochodní.

3.3.2 Svatba ve středověku

Do svatebního obřadu s výše vyjmenovanými složkami církev po přijetí křesťanství příliš nezasáhla, proměnil se jen v drobnostech a obohatil o nové prvky. Přinesla však zásadní změnu v celé doktríně manželství, řadu zákazů týkajících se nejen mnohoženství, ale i příbuzenských sňatků. Žena přestala být majetkem muže a stala se jeho celoživotní partnerkou (Jiroušková, 2012, s. 21).

Čtvrtý lateránský koncil (1215) zavedl v křesťanském světě povinnost, aby každý sňatek požehnala církev. Dodržování této povinnosti pravděpodobně lze předpokládat při svatbách urozených lidí, ale do svatebních tradic obyčejných lidí tato povinnost pronikala jen pozvolna.

Po Tridentském koncilu (1563) církev podmínila platnost katolických sňatků jejich provedením v kostele podle liturgických pravidel. V lidovém prostředí však měla dohoda o sňatku a uzavření svatební smlouvy doprovázené tradičními rituály stále silnou autoritu. Církevní obřad pouze potvrzoval tradiční obyčejový obřad.

Církevní obřad pro osoby ze všech společenských vrstev spočíval po staletí v jednoduchých úkonech: snoubenci museli kladně odpovědět na knězovu otázku, zda vstupují do manželství dobrovolně, kněz spojil jejich pravice a předřikal svatební slib,

přikryl spojené ruce štólou a pronesl ono „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“ Kněz při obřadu mluvil latinsky, což bylo prostému člověku nesrozumitelné a činilo to obřad tajuplným a povznášejícím. Srozumitelnější byl rituál, kdy kněz žehnal přímo svatební lože. Tento rituál měl bezpochyby nahradit ochranné, očistné a plodnostní magické rituály předkřesťanské doby. Ty ovšem z lidové tradice zdaleka nevytizely (Jiroušková, 2012, s. 24).

Dále se konaly hlučné svatby za přítomnosti mnoha hostů, ač byly v rozporu s ideály křesťanské skromnosti. Církev zajistila nerušený průběh významných liturgických svátků tím, že zavedla zákaz konání svateb ve dnech, kdy se křesťané měli věnovat modlitbám a rozjímání. Tedy v sobotu, v předvečer svátků, v době Velikonoc, okolo svatodušních svátků, v adventním a vánočním čase.

Zmíněný koncil v roce 1215 nařídil též povinné trojí ohlášky¹. Během tří bohoslužeb musel kněz z kazatelny oznámit jména snoubenců a jejich úmysl uzavřít sňatek. Po ohlášení kněz vyzval přítomnou veřejnost, aby oznámila jakoukoliv překážku, která by mohla sňatku bránit. Například slib manželství jinému člověku, již trvajícím manželským svazek, či morální poklesky (Jiroušková, 2012, s. 25). Ohlášky vystavily vztah snoubenců obecné kontrole, představovaly určitou pojistku proti sňatku uzavřenému proti vůli rodičů nebo bez jejich vědomí.

Při výběru vhodného partnera byla vedle ekonomického hlediska a morálních předpokladů důležitým kritériem také konfese. Náboženské poměry byly důležité zejména tam, kde se část vesnice hlásila k evangelické víře. Sňatek katolíka s nekatolíkem byl až do druhé poloviny 19. století výjimkou, kterou katolická církev podmiňovala dohodou o víře budoucích dětí (Navrátilová, 2012, s. 213).

Snahy reformace o ovládnutí a pevné vedení života člověka od narození až ke hrobu významně zasáhly i do svateb. Na již zmíněném koncilu v roce 1563 bylo manželství prohlášeno za jednu ze svátostí, tedy věc nikoliv světskou, nýbrž božskou. Z toho vyplývala celá řada důsledků. Pro katolický svět platila povinnost každý sňatek, stejně jako narození a úmrtí, evidovat v matrikách. Sňatek řádně zapsaný do knih nebylo nadále třeba dosvědčovat pamětí velkého počtu svědků. Stačila přítomnost dvou svědků, ale toto ustanovení bylo v praxi využíváno zcela výjimečně (Jiroušková, 2012, s. 31).

¹ Vedle církevně-právní povahy měly ohlášky i obyčejově-právní význam. Snoubencům bylo dovoleno se veřejně stýkat, ale nechodili již mezi svobodné vrstevníky. Někde si snoubenci mezi ohláškami dávali dary a vypomáhali si, například v době žní. Ohlášky se konaly po tři neděle za sebou a obecně rozšířená byla pověra, že vlastní ohlášky nemá nikdo poslouchat. Pokud si někde chodili snoubenci poslechnout své vlastní ohlášky, brali si s sebou předměty, které jim měly symbolicky zajistit úspěšné společné hospodaření. Nevěsta například husí brk a ženich žíně, aby měl pěkné koně (Navrátilová, 2012, s. 233).

Protestantské církve západní Evropy také přijaly podobný systém matričních zápisů, ale manželství za svátost neuznaly. Protestanti také v určitých případech umožňovali rozvod, katolická církev nikoliv (Jiroušková, 2012, s. 31).

3.3.3 Svatba v 19. a 20. století

Především tradiční venkovské svatby provázely i nadále rituály a tradice z doby předkřesťanské i křesťanské. Uchování a provozování těchto zvyklostí spočívalo v rukou organizátorů lidových svateb, kterým se říkalo většinou družba nebo smlouvčí.

Ve svatební den ráno se hosté ze strany ženicha začali scházet do jeho domu, zatímco družba jel s mládencem pro družičky. Hospodyně je pohostila a před odchodem z domu se konalo obřadní děkování ženicha za vychování a rodičovské požehnání. Potom ženich se svou družinou přicházel, či přijížděl pro nevěstu v doprovodu muziky a zpěvu, někde také za hlučné střelby.

Nevěsta byla podle tradice ukryta v komoře, kde čekala na příjezd ženichovy družiny. V některých oblastech musel ženich odmítat falešné nevěsty, které mu byly nabízeny. Často to byly starší ženy nebo družičky, někdy i s dítětem v náručí. Přivádění falešných nevěst, které se v žertovné formě udrželo i ve 20. století, souvisí s magickou ochranou nevěsty před škodlivými silami. Z podobného základu se odvozuje obklopování nevěsty družičkami a zahalování její tváře (Navrátilová, 2012, s. 284).

Než se svatebčané odebrali na oddávky do kostela, také nevěsta děkovala rodičům za vychování a oba snoubenci společně přijímali rodičovské požehnání. Rodičovské žehnání patřilo k závazným aktům tradiční svatby, demonstrovalo souhlas rodičů se sňatkem dětí. Děkování za výchovu, rozloučení s rodiči a jejich požehnání zůstává v některých rodinách dodnes součástí svatby, byť již většinou zbavené dřívější okázalosti (Navrátilová, 2012, s. 290).

Na cestě k oddávkám, při návratu z kostela i v jiných fázích svatby byl průvod svatebčanů obřadně uzavírán rozmanitými překážkami, z nichž se ženich musel vyplatit. Tento zvyk symbolizoval obyčejové právo různých vesnických skupin na vydání nevěsty z jejich prostředí a patřil k povinnostem ženicha. Musel „vykoupit“ nevěstu od těch, kteří se o ni dosud starali. Zatahování² cesty se uplatňovalo především při provdání nevěsty do jiné

² Pro tento obyčej se obecně ujal označení zatahování, zastavování, držení brány, mýto, zástava, zadrhování, šraňkování ... Zatahování prováděli většinou ti, kteří se svatby přímo neúčastnili a projevíli tak obecně uznávanou formou úctu příslušníku své obce. Překážka byla tvořena z různých předmětů – provazů, řetězů, klády, prostěradlem či jinými textiliemi, které zdobily pestré šátky, stuhy a věnce (Navrátilová, 2012, s. 311).

obce. V takových případech zatahovala ženichovi cestu i místní děvčata, aby se jim vyplatil za to, že si nevybral nevěstu mezi místními.

Po návratu z kostela následovala svatební hostina. Rituál společného jídla a pití patří ve všech kulturách k základním způsobům, jak posílit vzájemnou sounáležitost, je sdílenou formou komunikace mezi blízkým okruhem lidí. Svatební hostina patřila k nejvýraznějším formám společného stolování a symbolizovala rituální uznání zásadní proměny vztahu ženicha a nevěsty. Všechny složky hostiny (obyčeje, promluvy, písně, užití konkrétních pokrmů, rozdělení výslužky) měly zajistit novomanželskému páru náklonnost plodivých sil přírody, hojnost pozemských statků a Boží požehnání. Hostina plnila i funkci rituálu včleňujícího snoubence do společenství dospělých a vyjadřovala dobrou vůli všech zúčastněných osob přijmout novomanžele mezi sebe (Navrátilová, 2012, s. 313).

Velikost svatební hostiny vypovídala o sociálním postavení a prestiži svatebních rodin. Podoba společného stolování závisela od celkového způsobu uspořádání svatby. Například v Podkrkonoší se hosté z obou stran po oddavkách a krátkém zastavení v hospodě, rozešli na hostinu do domů ženicha i nevěsty a teprve druhý den, po přestěhování nevěsty, se uspořádala společná hostina se všemi zvyky a obyčejí u ženichových rodičů.

K tradici svatebního stolování patřilo, že novomanželé jedli společně z jednoho talíře a pili z jedné sklenice. Podle staršího výkladu sloužil tento rituál k ochraně před uřknutím. Dle novějšího výkladu jde o projev vzájemnosti a příklad souhry novomanželů (Navrátilová, 2012, s. 317).

K charakteristickým prvkům tradiční svatby patřilo pečivo, jehož základní složka – obilí od nejstarších dob symbolizovala plodivou sílu, dostatek a hojnost. V různých podobách a variantách pekly svatební koláče a věnce ženy z celé rodiny a ze sousedství. Magicko-obřadní funkci svatebního pečiva dokládá jeho předkládání v určeném čase a v konkrétní rituální situaci. Výsadní funkci měly koláče³. Roznášely se při zvaní na svatbu, podávaly se v předvečer svatby při loučení se svobodou, nosily je příbuzné a sousedky jako výpomoc svatební rodině. Koláče se dávaly odměnou osobám, zatahujícím novomanželům cestu, byly rozhazovány přihlížejícím zvědavcům. Některé koláče měly podle tradice zajistit svobodným dívkám brzké vdavky, např. rohové koláčky (Navrátilová, 2012, s. 335).

³ Ze všeho obřadního pečiva byl nejdůležitější „nevěstinský koláč“, který pro nevěstu pekla obvykle starosvatka nebo kmotra. Vyznačoval se velkými rozměry a dosahoval značné výšky. Při pečení se používaly nejkvalitnější suroviny a musel být nejen chutný, ale také zdobný. Obřadní předávání koláče nevěstě za přihlížení mnoha diváků obvykle doprovázela hudba a střelba. Večer při hostině se nad koláčem pronášely promluvy, jejichž rituální význam byl v průběhu 19. století překryt spíše žertovnými řečmi. Na závěr hostiny byl koláč rozdělen mezi hosty (Navrátilová, 2012, s. 342).

Ve druhé polovině 19. století se už natolik změnila sociální, ekonomická i demografická poměra venkova, že velkých selských svateb začalo ubývat. Přibývá tichých svateb, konaných jen v nejužším kruhu, ať už z důvodů ekonomických nebo osobních. Svatby továrních dělníků a venkovského proletariátu bývaly skromné.

S postupující industrializací se pro stále více lidí odloučilo bydlení a zaměstnání a ve vyšších společenských vrstvách se přesunuje důraz z kapitálu ekonomického na kapitál kulturní. Rodina již není vázána k rodovému majetku, manželství postupně ztrácí svou posvátnost a mění se v občanskou smlouvu (Možný, 2011, s. 275).

Dočasně rozkvetly svatby v prostředí vzrůstajícího se měšťanstva. Celý systém od námluv k zásnubám, při nichž došlo k výměně zásnubních prstenů s kamenem přes společenské návštěvy a konverzace podle etikety, až k výměně snubních prstenů před oltářem, byl spoután sítí společenských předsudků a upjaté morálky (Jiroušková, 2012, s. 41).

Nevěsta šla k oltáři v nákladných bílých šatech s vlečkou, kterou často nesly družičky po vzoru šlechtických svateb, pánové byli ve fraku. Svatba přišla o svůj spontánní charakter. Avšak právě v této době vzniká nová, dosud hojně praktikovaná svatební tradice: šlechtické a zámožné měšťanské páry odjíždí po sňatku na svatební cestu, aby dopřály svým prvním dnům soukromí.

4 Svatební obřad, svatební a předsvatební zvyky a tradice v kontextu 21. století

Do roku 1868 se manželství uzavíralo vždy v kostele, podle církevní liturgie. Na základě nové ústavy se manželství stalo občanskou záležitostí a bylo možné uzavřít sňatek úřední formou, čehož využívaly osoby bez vyznání, kterých ve společnosti přibývalo. Většina našich předků nadále dávala přednost církevnímu sňatku.

To se změnilo po roce 1949, kdy stát odebral církvím vedení matrik a jediným platným se stal sňatek uzavřený na úřadě. Účast na jakémkoliv církevním obřadu byla v této době závažným kádrovým prohřeškem. Přesto značné procento novomanželů odcházelo z obřadní síně rovnou do kostela k druhému, církevnímu obřadu (Jiroušková, 2012, s. 43).

Až po sametové revoluci dostali občané možnost volby mezi občanským a církevním sňatkem.

V posledních letech se stále méně manželství uzavírá v obřadní síni a stále častěji vyjíždí oddávající s matrikářem za snoubenci na místo, které si k uzavření manželství sami vyberou. Může se jednat o místo uprostřed přírody, které je pro snoubence něčím důležité, svatba může proběhnout na zahradě rodinného domu, na romantické zřícenině hradu, populární je uzavřít manželství na místě, kde proběhne i oslava – v blízkosti hotelu nebo penzionu, kde jsou ubytováni hosté.

Obřad, hostina a výběr hostů jsou příležitostmi, kdy snoubenci mohou uplatnit své představy a prosadit vlastní osobnost. Jaké tradice, zvyky a rituály nám tedy zbyly, odolaly běhu času a můžeme je, třeba v pozměněné podobě, vidět na současné svatbě?

Následující podkapitoly shrnují především informace z internetových zdrojů. V současné době existuje nepřeberné množství webových stránek, kde mohou snoubenci čerpat inspiraci při přípravě svatebního dne. V nezanedbatelné míře jsou tyto, často povrchní informace, doplněny vlastními zkušenostmi a pozorováním, které vyplývají z práce matrikářky.

4.1 Zásnuby a loučení se svobodou

V minulosti byly zásnuby nedílnou součástí svatebních obřadů. Záměr vstoupit do manželství se sděloval široké rodině a přátelům a také byl spojen s oslavou a pohoštěním. Dnes vnímáme zásnuby jako důležité životní rozhodnutí muže a ženy, kteří chtějí vstoupit do manželství. Zasnoubení nemá žádnou právní váhu, je to vzájemná dohoda mezi snoubenci. Podle nepsaného pravidla by ke svatbě mělo dojít nejpozději rok po zásnubách.

Stejně jako průběh svatby, odvíjí se i průběh zásnub především od osoby snoubenců, jejich zájmů, charakteru, životního postoje. Zasnoubení není vázáno žádnými pravidly a je většinou na budoucím ženichovi, aby vybral správné místo a dobu, kdy požádat svoji vyvolenou o ruku. Jediným rituálem, který v tuto chvíli nikdy nechybí, je nabídnutí zásnubního prstenu budoucí nevěstě. Pokud žena prsten přijme, se svatbou souhlasí.

Zásnubní prsten má obvykle tvar jednoduchého kroužku s drobným kamínkem. Může se jednat o drobný šperk, ale v závislosti na druhu kamene může jít o nákladnou záležitost. Žena nosí prsten na levé ruce a při svatbě ho doplní snubním prstýnkem. Pokud se svatba neuskuteční a zasnoubení je zrušeno, žena prstýnek vrací. Zásnubní prsten je šperk pro konkrétní ženu, proto je naprosto nevhodné, aby ho muž případně věnoval další snoubence.

Je obvyklé, že při žádosti o ruku muž poklekne, ale jak již bylo uvedeno, záleží jen na něm, jak romantickou chvíli bude chtít budoucí snoubence připravit. K prstenu často patří květina, může následovat slavnostní večeře, nebo jinak strávené společné chvíle.

Někteří snoubenci oznamují zasnoubení také rodičům slavnostním způsobem, například při společném pohoštění, někdy ženich žádá o ruku nevěstiny rodiče, matka nevěsty v takovém případě dostává květinu.

V posledních letech se obnovuje tradice, kdy v tomto období řeší snoubenci i jejich rodiny majtkové záležitosti, budoucí bydlení novomanželů, mohou se uzavírat předmanželské smlouvy.

Takzvané „Loučení se svobodou“ obvykle pořádají nejbližší přátelé snoubenců. Snoubenci se loučí se svobodou každý zvlášť, ženich s kamarády a budoucí nevěsta v dívčí společnosti. Tato oslava obvykle probíhá týden před svatbou a může mít také mnoho podob. Nejčastější je asi obraz bujarého veselí v baru s větším množstvím alkoholu. Časté jsou i poklidnější oslavy spojené s večeří, wellness, ochutnávkou vín. Může se jednat o výlet nebo netradiční zábavu. Přátelé tady dostanou prostor něčím snoubence překvapit a hojně toho využívají.

Některé páry si podobné rozlučky nepřejí. Především lidé, kteří příliš neholdují alkoholu, toto loučení úplně vynechají, nebo stráví čas s přáteli jiným způsobem.

Především na venkově se několik dnů až týdnů před svatbou rozdávají sousedům, přátelům a především pozvaným hostům svatební koláčky. Jedná se o malé množství tradičních kulatých koláčků, které mohou mít různou podobu a společně se svatebním oznámením jim sdělují, že mladý pár vstoupí do manželství. Někdy se tyto koláčky dávají jako výslužka a jsou součástí svatebního stolu.

Pečení koláčků by se nikdy neměla účastnit nevěsta, stejně jako pečení svatebního dortu. Snad proto, aby neměla uplakané děti.

4.2 Svatební tradice při obřadu

Velká pozornost je i dnes věnována oblečení nevěsty i ženicha. Především bílá róba nevěsty prošla velkou změnou. I v náročném zpracování a drahých materiálech bývala po staletí cudně uzavřená a halila nevěstu až ke krku a k zápěstí. Současné nevěsty připodobňují své svatební šaty plesovým róbám s hlubokými výstřihy a odhalenými pažemi (Jiroušková, 2012, str. 45).

Pokud svatba probíhá v přírodě, velmi populární jsou šaty v tzv. „BOHO“ stylu, vzdušné a volné, ke kterým nevěsta klidně obuje tenisky, popřípadě zůstane bosá. „BOHO“ styl je inspirován kulturou hippie, zdůrazňuje svobodu a volnost, je úzce spjat s přírodou. V posledních letech je mezi svatebními trendy velmi populární.

Podle tradice by měl ženich vidět nevěstu ve svatebních šatech až při obřadu, ona by měla nejprve spatřit jeho, až potom on ji.

Před samotným odjezdem na obřad se ještě někde praktikuje žertovný výkup nevěsty, jako připomínka smluvní koupě. Ze stejného důvodu zastavují kolonu ozdobených automobilů přátelé snoubenců. Při takzvaném zadrhování nebo zatahování musí ženich nějakým žertovným způsobem dokázat, že si nevěstu opravdu zaslouží a přátelům se vyplatí obvykle lahví alkoholu a svatebním pečivem.

V posledních letech je program svatebního dne pečlivě a s předstihem naplánován téměř na minuty. Od hostů se očekává, že se jím budou řídit. Proto neplánované zadrhování svatebčanů cestou na obřad může znamenat nevíтанé zdržení. Často je tedy podobné veselí naplánováno až po svatební hostině.

Svatební hosté jsou před obřadem zdobeni svatebním vývazkem, většinou myrtou nebo rozmarýnou, symbolem plodnosti.

K oltáři přivádí nevěstu otec, nebo ho zastupuje někdo z příbuzných. Nevěstu doprovází družičky z řad jejích kamarádek, které jsou obvykle stejně nebo alespoň stejně barevně oblečené. Někdy jsou v roli družiček malá děvčátka z rodiny, obvykle v bílých šatech. Malé družičky kráčí před nevěstou, někdy rozhazují z košíku na zem lístky růží. Při malé nebo méně formální svatbě přichází někdy k oltáři snoubenci společně.

Při obřadu si snoubenci vymění snubní prsteny, symbol věrnosti a odevzdání se jeden druhému. Podoba snubního prstenu také prošla mnoha proměnami. Ve středověku nákladnost prstenu, který dostala nevěsta, deklarovala bohatství rodu. Postupně se ustálila podoba jednoduchých, obvykle zlatých, stejných kroužků. V současné době jsou oblíbené prstýnky z bílého zlata a nevěstin prsten je zdobenější, často posázený drobnými kamínky různé hodnoty.

Po ukončení obřadu hosté novomanželům blahopřejí a často pak vytvoří špalír, kterým novomanželé společně vykoučují do nové etapy života. V tuto chvíli jsou obvykle pohazováni rýží nebo konfetami, aby měli štěstí a hojnost. V poslední době rýži často nahrazují bubliny z bublifuků.

Velkou roli při svatebním obřadu má hudba. Díky hudbě dostane obřad slavnostní a neopakovatelný ráz. Mnoho snoubenců i dnes volí pro svůj příchod k oltáři Svatební pochod od Mendelssohna-Bartholdyho. Častěji však vybírají hudbu, která vystihuje jejich charakter a životní styl. Mohou zaznít romantické tóny, stejně jako tvrdý rock.

4.3 Svatební tradice při hostině

Samotná svatební hostina a následné veselí se mohou velmi lišit. Velká část novomanželů dodržuje tradici společného stolování a pozve na hostinu všechny svatebčany. Taková hostina má svůj zasedací pořádek, kde novomanželé sedí v čele, obvykle alespoň polévku jedí z jednoho talíře, často jednou lžící. Hostina začíná přípitkem, který pronáší někdo z členů rodiny nebo svědek. Přípitků a poděkování může v průběhu oběda zaznít i více.

Při příjezdu svatebčanů na hostinu jsou novomanželé uvítáni a jakoby náhodou se před vchodem rozbije talíř. Dříve se talíř rozbíjel v domě, kde měli manželé bydlet. Hluk odehnal zlé duchy a společný úklid střepe znamená, že manželé budoucí problémy společně překonají.

Důležitým atributem svatební hostiny je svatební dort. Jeho krájení novomanželi je obvykle jedním z bodů programu. Různí se výklad, jak by krájení mělo vypadat. Někdy by

krájet měla nevěsta a ženich by měl být její oporou. Jiná tradice říká, že kdo má při společném krájení ruku na noži nahoře, ten bude mít v životě navrch.

Výroba dortu je téměř vždy svěřena profesionálním cukrářům. Velikost i zdobnost dortu může být různá, záleží na tom, jaké přání projeví snoubenci. Vždy by měl svůj originalitou a pečlivým provedením přispět k jedinečnosti a výjimečnosti celé hostiny. Dort by měli ochutnat nejen oba novomanželé, ale i všichni svatební hosté.

Pro mnoho párů odjezdem nebo odchodem z místa svatebního obřadu začíná neformální část svatebního dne, která již nemá žádná pevná pravidla. Občerstvení je často zajištěno formou bufetu, kde si každý z hostů nabídne, na co má chuť. Často pak následuje taneční zábava s živou hudbou, grilování. Přátelé novomanželů mohou překvapit hosty a připravit zábavný program.

Z novodobých tradic získává na oblibě házení svatební kytice. Kytici hází nevěsta zády do skupinky neprovdaných dívek. Dívka, která kytici chytí, by se měla do roka provdat. Některé nevěsty si nechtějí svoji svatební kytici zničit a pořizují si pro tuto příležitost menší kopii.

4.4 Současná legislativa spojená s uzavíráním sňatků v ČR

Podmínky a formu uzavření manželství upravuje Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Zachovává dvě formy uzavření manželství, a to občanský sňatek a sňatek církevní. Občanský zákoník vymezuje, resp. stanoví povinnosti snoubenců: žádost o provedení obřadu (tzv. předdodavkové řízení), povinné prohlášení o přijetí, neexistence překážek manželství, osvědčení totožnosti a osvědčení sňatečné způsobilosti.

Podrobnosti jsou upraveny v Zákoně č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Procesně se postupuje podle správního řádu. Je-li snoubenec cizinec (oba cizinci), řídí se postup matričního úřadu zákonem o mezinárodním právu soukromém.

Dle občanského zákoníku je manželství trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství, že spolu vstupují do manželství (Občanský zákoník).

V takzvaném předodдавkovém řízení je třeba vyplnit dokumenty, které náš právní řád k uzavření manželství vyžaduje. Tyto dokumenty se vyřídí na matrice obecního úřadu, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Jedná se především o Dotazník o uzavření manželství, ve kterém jsou uvedena jména a data narození, stav, vzdělání a adresa, ale také společné příjmení a příjmení pro budoucí děti. Má-li být uzavřen sňatek církevní, požádají snoubenci matriku o vydání Osvědčení k církevnímu sňatku. K těmto dokumentům snoubenci předloží doklady totožnosti a rodné listy.

Projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství před orgánem veřejné moci, jedná se o občanský sňatek. Projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle jiného právního předpisu, jedná se o církevní sňatek (Občanský zákoník).

Obě formy uzavření manželství jsou rovnocenné a mají stejné právní následky. Pokud je uzavřen civilní sňatek, je možné, aby manželé stvrdili svůj slib i při náboženském obřadu. Takový obřad již nemá žádnou právní váhu. Opačný postup, tedy nejdříve církevní sňatek a poté civilní, dovolen není.

4.4.1 Sňatek občanský

Snoubenci uzavírají manželství a) před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, která je matričním úřadem, b) před starostou nebo místostarostou obce, která není matričním úřadem, je-li jeden ze snoubenců přihlášen v obci k trvalému pobytu (Zákon o matrikách).

Každá obec má místo určené pro konání slavnostních obřadů. Obvykle se jedná o obřadní místnost radnice, kulturní dům, v menších obcích o zasedací místnost. Na přání snoubenců může matriční úřad vydat povolení uzavřít manželství na jiném vhodném místě. Tuto možnost využívají snoubenci stále častěji.

V České republice se uzavírá manželství veřejně, za přítomnosti dvou svědků. Snoubenci uvedou, že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství, že znají navzájem svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů (Občanský zákoník).

Před samotným obřadem matrikářka pomůže s usazením hostů. Do obřadní síně vchází nejprve ženich s maminkou, nebo jinou ženou, kterou si zvolil. Za ním přichází oba svědci. Jako poslední vchází nevěsta s tatínkem (dědečkem, bratrem). Během příchodu snoubenců hraje hudba, většinou skladby dle jejich výběru. Dále následuje přivítání hostů

matrikářkou, která zároveň představí přítomným oddávajícího a oddávajícímu oba snoubence a svědky. Matrikářka veřejně potvrzuje, že snoubenci splnili všechny podmínky právního řádu České republiky k uzavření manželství.

Oddávající má připravený projev. Je časté, že snoubenci kontaktují oddávajícího již několik dní před obřadem a společně se domluví, co by mělo být v tuto slavnostní chvíli zmíněno. Většinou v proslovu nechybí poděkování rodičům, vzpomínky na první seznámení, společné koníčky. Někteří snoubenci si přejí jen stručný projev, pak se oddávající omezí jen na několik vět blahopřání a položí každému snoubenci zvlášť otázku, zda dobrovolně vstupuje do manželství. U občanského sňatku je celkem bezvýjimečným pravidlem, že odpověď se omezí na „ano“.

Kladnou odpovědí obou snoubenců vznikne manželství, tímto okamžikem nastávají právní následky sňatku. Po tomto souhlasném prohlášení si novomanželé vymění snubní prsteny a první manželský polibek. Vznik manželství také potvrdí podpisem Protokolu o uzavření manželství. Poté může následovat přípitek novomanželů se svědky a oddávajícím, přítomní hosté novomanželům blahopřejí.

4.4.2 Sňatek církevní

Při volbě církevního sňatku musí snoubenci splnit požadavky občanského zákoníku pro uzavření manželství a současně i podmínky, které ukládají předpisy církve, před kterou chtějí do manželství vstoupit. Snoubenci předloží farnímu úřadu osvědčení k církevnímu sňatku, které vydává matrika a nesmí být starší šesti měsíců. Svatba se obvykle koná ve farnosti, kam přísluší nevěsta.

Katolická církev obvykle již několik týdnů před plánovaným obřadem připravuje snoubence na přijetí svátosti manželství. Tato příprava může mít různou podobu, může jít o individuální rozhovory s knězem nebo může jít o setkání více párů a kněze. Setkání jsou zaměřena na různá témata, jako jsou vztahy v rodině, křesťanský pohled na lásku a plodnost. V případě potřeby opakují základy křesťanské víry a společně proberou svatební slib a celý průběh slavnostní svatební mše svaté.

Samotný svatební obřad obvykle probíhá v kostele. Například katolická církev uděluje povolení uzavřít manželství na jiném místě jen výjimečně. Místo musí vždy odpovídat důstojností vážnosti obřadu.

Před kostelem kněz vítá snoubence, popřípadě další členy rodiny. V průvodu do kostela jde za knězem a ministranty ženich s maminkou, ostatní svatebčané a poslední vchází

nevěsta v doprovodu otce. Před oltářem otec předává nevěstu ženichovi. Stejně jako u občanského sňatku tímto gestem dívka přestává patřit rodičům a patří výhradně svému muži.

Bohoslužba se koná obvyklým způsobem. Při četbě Písma svatého se vybírá alespoň jedno čtení, které hovoří o manželství. Před samotným manželským slibem klade kněz snoubencům otázky ohledně vstupu do manželství. Například zda je jejich rozhodnutí svobodné a upřímné, zda se k němu zavazují na celý život a zda chtějí založit rodinu. Pak si snoubenci podají ruce a odříkají vzájemně svatební slib. Kněz přeloží přes spojené ruce snoubenců štolu a opakuje Ježíšova slova o tom, že co Bůh spojil, člověk nemá rozlučovat. Poté kněz žehná prsteny a podá je novomanželům, muž navléká prsten ženě, pak žena manželovi. V současném křesťanském obřadu je prstem chápán jako znamení věrnosti.

Svatební obřad končí přímluvami, v nichž se všichni přítomní modlí za novomanžele.

Církevních svateb bylo v roce 2019 uzavřeno 5.274, což představuje 14,5 % ze sňatků svobodných. Počty církevních svateb v posledních letech kopírují demografický vývoj o něco výrazněji, než počty svateb celkem. Více církevních svateb se vloni tradičně konalo na Moravě, nejvíc v letních měsících. U církevních sňatků zaznamenáváme v posledních třech letech mírný pokles, přesto jsou jejich počty stále vyšší než před 5 – 6 lety. Církevní sňatky více odrážejí demografickou situaci a méně podléhají společenským a ekonomickým vlivům (Pulkrábková, 2020).

4.5 Souhrn teoretické části

Svatba jako součást rodinných tradic patří mezi obřady, které mají poměrně stálou životnost. Je však více vystavena sociálnímu tlaku současné společnosti. Její společenský význam zůstal zachován i dnes, ale do podoby svatebních zvyků se více promítají nové směry, postoj a životní styl každého člověka.

V minulosti byly předsvatební rituály a tradice neméně důležité, než rituály a tradice při samotném obřadu. Samotné zasnuby byly spojeny s oslavou a pohoštěním, ženich přicházel žádat o ruku nevěsty její rodiče, rodiny domlouvaly věno a majetkové záležitosti. Dnes vnímáme zasnuby jako ryze osobní krok muže a ženy, kteří chtějí vstoupit do manželství. Jedná se o romantický akt, který nemá žádnou právní váhu, je však mezi mladými páry velmi oblíben.

Stejně tak obyčej posledního setkání a loučení nevěsty a ženicha s jejich vrstevníky stejného pohlaví v předvečer svatby si v pozměněné podobě zachoval své příznivce. Asi týden před svatbou se někteří snoubenci scházejí se svými přáteli. Mladí muži obvykle posedí u skleničky, dívky bývají v přípravě programu oslavy nápaditější.

Některé rituály, zvyky a tradice jsou i v dnešní době nedílnou součástí svatebního obřadu. Jsou snoubenci praktikovány zcela samozřejmě, aniž by se zamýšleli nad jejich původním významem. Výměna snubních prstenů, polibek a bílé šaty nevěsty jsou samozřejmými atributy svatebního dne. Přítomní svatební hosté ozdobení myrtou nebo rozmarýnou pohazují novomanžele při odchodu od oltáře rýží, aby měli štěstí a hojnost.

Tradiční namlouvání a svatba byly postaveny na vícerozměrných základech určitého modelu párového života a lásky, který závisel na společenských a rodinných potřebách. Některé jevy si zachovaly životnost i po podstatných změnách podmínek našeho života. Dodnes je částečně uchovává církevní prostředí. Jedná se především o děkování snoubenců za výchovu a tradici, kdy ženich žádá rodiče o ruku jejich dcery. Tento vnitřně kompaktní model namlouvání a svatby se postupně proměňoval novým duchovním a sociálním upořádáním sítě společenských vztahů (Navrátilová, 2012, s. 400).

Po staletí se manželství uzavíralo v kostele, podle církevní liturgie. Po roce 1949 se v České republice stal platným pouze sňatek uzavřený na úřadě. V současné době mají snoubenci možnost volby mezi občanským nebo církevním sňatkem.

Velmi důležitý je pro mladé páry výběr místa, kde proběhne jejich svatební obřad. V minulosti se svatba vždy konala v kostele nebo na radnici. Dnes mladé páry, které chtějí uzavřít občanský sňatek a vstupují do manželství poprvé, od svatby na radnici upouštějí a vybírají místo, které je jim něčím blízké, vystihuje jejich charakter, životní styl. Často vybírají romantické místo, které si přejí mít navždy spojené se začátkem nové kapitoly života. Místo pro následnou oslavu je vybíráno spíše prakticky, s ohledem na množství hostů a program večera. Je vhodné, aby nebylo příliš vzdálené od místa obřadu.

Před začátkem svatební hostiny je stále hojně praktikován zvyk, kdy snoubenci zametají střepy, jako symbol toho, že společné problémy, které mohou nastat, překonají společně. Svatební hostina měla po staletí téměř neměnný průběh. Předem daný zasedací pořádek, novomanželé sedící v čele jedí společné jídlo jednou lžící, během hostiny pronášejí vybraní hosté přípitek. Následná zábava začíná prvním společným tancem novomanželů.

V posledních letech stále častěji dochází ke změně i v této oblasti. Pokud se snoubenci rozhodnou uspořádat větší svatbu a pozvat širší rodinu a přátele, je následná

hostina poměrně nákladnou záležitostí. Mnoho snoubenců proto volí méně formální průběh oslavy, kde občerstvení je zajištěno formou bufetu. Některé páry uskuteční slavnostní oběd jen s rodiči a se svědky a ostatní hosty pozvou až na odpolední grilování. I z tohoto důvodu je oblíbeným obdobím pro svatby léto, neboť oslava může proběhnout pod širým nebem, což je vždy méně formální. K tomuto účelu lze využít zahradu vlastní chalupy nebo domu a není třeba pronajímat další prostory.

Při svatební oslavě se obvykle zachovává tradice svatebního pečiva. I při neformální hostině jsou nabízeny tradiční svatební koláčky a novomanželé často společně krájí svatební dort. Využití dalších tradic se různí. Mladé páry je obvykle neplánují, někdy jejich uplatněním překvapí hosté. Taneční zábavu zahajuje sólo pro novomanžele a oblibu si získávají i novodobé tradice, jako je házení svatební kytice nevěstou mezi svobodné dívky.

Současný trend demokratizace společnosti, právní a morální nárokování rovnosti ve vztazích, dostupnost paralelních sítí komunikací na bázi přátelských kontaktů s minimem závazků umožňuje ponechat budoucnost vztahu otevřenou různým alternativám životních příležitostí, nevázaných svatebním slibem. Svatební obřad je již formován jinými motivy, podněty a zájmy, než si mohly a také chtěly připustit minulá generace (Navrátilová, 2012, s. 401).

Svatba je v dnešní době vítána jako jedna z mála příležitostí, kdy se v této uspěchané době sejde širší rodina a přátelé. Pro mladý pár je to příležitost naplnit vlastní představu o „velkém dni svého života“. Rituály a tradice, které přetrvaly, mají především obohatit svatební den, ale také podtrhnout samotný symbolický význam svatby, spojení dvou lidí v novou rodinu. Ti, kteří se pro svatbu rozhodli, činí tak většinou pro potvrzení vztahu, z vůle dát najevo, že k sobě patří. Ohledy na rodiče nebo společenskou normu považují za méně důležité (Jiroušková, 2012, s. 44).

5 Sekundární a komparativní analýza dat o demografických ukazatelích spojených s manželstvím

V následující části jsou charakterizovány demografické události související s uzavíráním manželství. Pro větší přehled jsou tyto události znázorněny v grafech a tabulkách a následně jsou okomentovány.

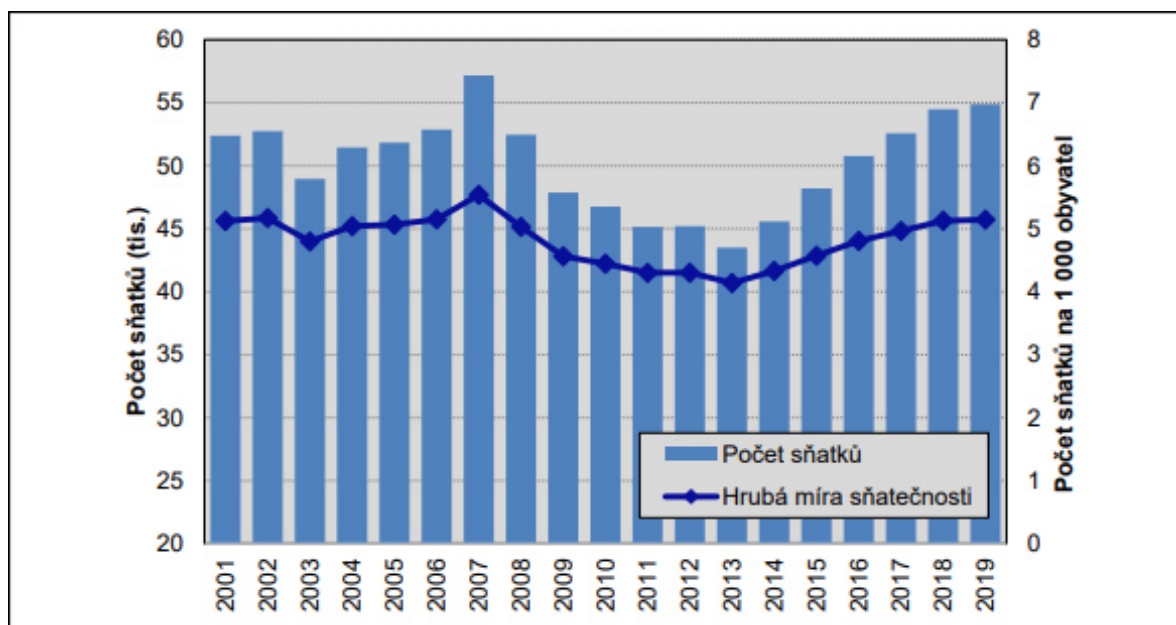
5.1 Sňatečnost

Sňatečnost lze definovat jako uzavírání sňatků na základě zákonem daných podmínek. V demografii je sňatek považován za demografickou událost opakovaného charakteru, která však, na rozdíl od úmrtí nebo narození, nemusí nastat u celého vzorku zkoumané populace. Při zkoumání sňatečnosti se bere v úvahu sňatku schopné obyvatelstvo, což je soubor osob, které splňují zákonné podmínky k uzavření sňatku. Sňatečnost se vyjadřuje hrubou mírou sňatečnosti, která udává počet sňatků na 1 000 obyvatel za rok (Petrušek, 1996, s. 1003).

Český statistický úřad poskytuje informace o počtu sňatků od roku 1785. Nejvyšší počet sňatků na 1 000 obyvatel byl uzavřen v roce 1919 a to 12,4 a v roce 1920 dokonce 13,6, což je vůbec nejvyšší počet sňatků v historii. Tato čísla ovlivnil konec světové války a návrat mladých mužů do svých domovů. V meziválečném období se průměrně sezdávalo 9 lidí na 1 000 obyvatel za rok. Do roku 1989 počet sňatků pozvolna klesal, ale stále se držel nad hranicí 7,5 sňatků na 1 000 obyvatel za rok. Od revoluce v roce 1989 začal klesat velice rychle. Od roku 1994 nebylo v žádném roce uzavřeno více než 5,6 sňatků na 1000 obyvatel.

Pro ilustraci je přiložen graf hrubé míry sňatečnosti mezi lety 2001 – 2019. V letech 2008–2013 hrubá míra sňatečnosti klesala k nejnižší úrovni 4,1 ‰ v roce 2013, následně opět mírně rostla. V roce 2019 pak dosáhla hrubá míra sňatečnosti podobné úrovně (5,1 ‰) jako na počátku století (Český statistický úřad, 2020).

Graf 1: Počet sňatků a hrubá míra sňatečnosti (2001 - 2019)

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

Jak již bylo zmíněno, obecně srovnání sňatečnosti není nikdy příliš přesné, protože je ovlivněno věkovým složením obyvatelstva. S průměrným počtem 4,6 sňatků na 1 000 obyvatel Česká republika nevybočuje z průměru, který je dnes ve střední Evropě. Stejný počet sňatků je ve většině evropských států.

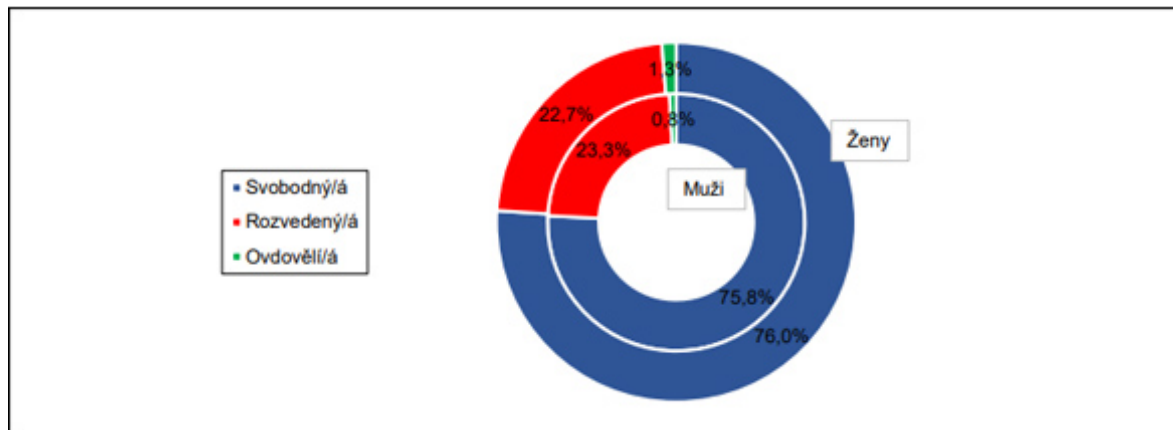
Příznivý vývoj sňatečnosti v letošním roce zastavila opatření proti šíření epidemie Covidu-19. „V prvních třech čtvrtletích letošního roku bylo uzavřeno něco málo přes 38 tisíce sňatků, což je o pětinu méně než za stejné období roku 2019, přičemž nejvýraznější propad nastal v dubnu, březnu a květnu. Útlum z jara se nepodařilo vykompenzovat ani v průběhu léta a začátku podzimu, přestože srpen a říjen byl podle předběžných údajů letos na sňatky bohatší než loni,“ upozorňuje Terezie Štyglerová, vedoucí oddělení demografické statistiky ČSÚ. K uzavření manželství lákala především sobota 10. 10., která s více než 1 800 svatbami bude pravděpodobně dnem s třetím nejvyšším letošním počtem sňatků (Cieslar, 2020).

5.1.1 Věk při prvním sňatku

Jedním ze základních faktorů, které lze ve vývoji sňatečnosti sledovat, je věk, ve kterém lidé uzavírají manželství. Průměrný věk snoubenců při prvním sňatku se v průběhu let mění. Statistika sleduje dvě různé hodnoty. Tou první je věk při prvním sňatku a tou druhou je průměrný sňatkový věk. Ten je vždy vyšší, protože jsou do něj zahrnuti rozvedení nebo ovdovělí lidé, kteří se žení či vdávají opakovaně, a tedy ve vyšším věku.

Důležité je sledovat věk při prvním sňatku, na kterém je možné pozorovat změny v průběhu historie.

Graf 2: Osobní stav osob při vstupu do manželství

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

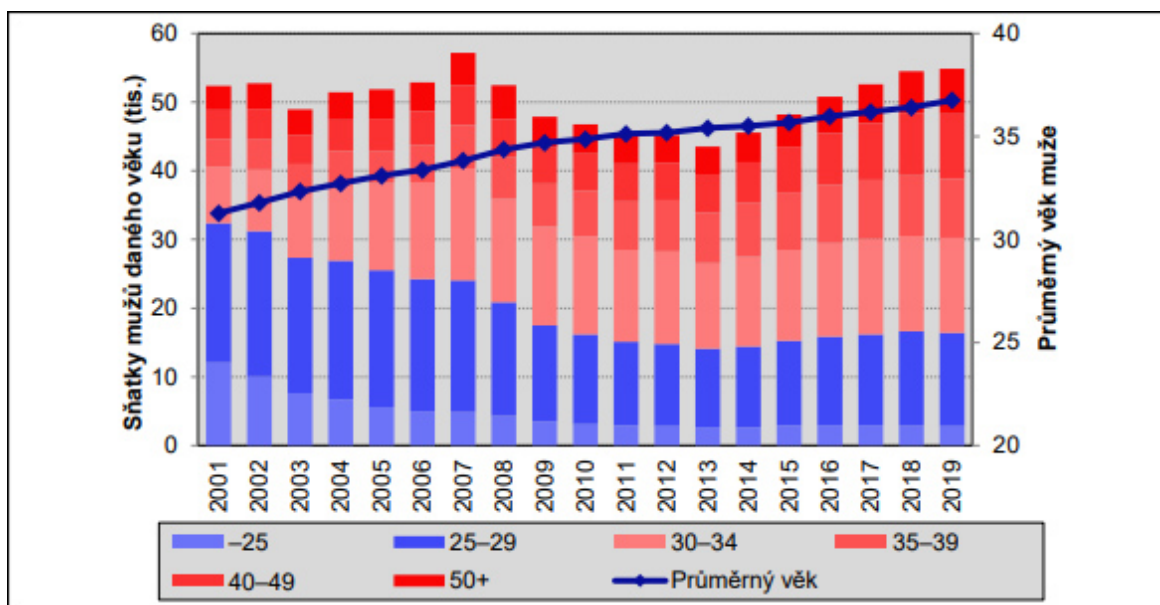
Z hlediska pořadí manželství se rozložení sňatků dlouhodobě příliš nemění. Tři čtvrtiny ženichů a nevěst vstupují do manželství poprvé, tedy ze tří čtvrtin uzavírají sňatek snoubenci dosud svobodní (Český statistický úřad, 2020).

V minulosti se věk snoubenců obvykle lišil podle sociálního postavení a také místně. Průměrný věk při prvním sňatku byl vyšší ve městech než na venkově. V 18. století se průměrný věk ženichů ve městech při prvním sňatku blížil třiceti letům.

Před rokem 1989 vstupovali lidé do prvního manželství výrazně mladší, než v současné době. V období 1961-1988 se dívky vdávaly již kolem svých dvacátých narozenin. Od sametové revoluce se věk snoubenců začal zvyšovat a svými hodnotami se přibližovat zemím západní Evropy. Průměrný věk mužů se při prvním sňatku mezi roky 2000 a 2019 zvýšil o necelých pět let a průměrný věk žen se zvýšil o více než pět let. V roce 2019 bylo ženichům při prvním sňatku v průměru 32,1 let (27,5 v roce 2000) a nevěstám 29,8 let (24,6 v roce 2000).

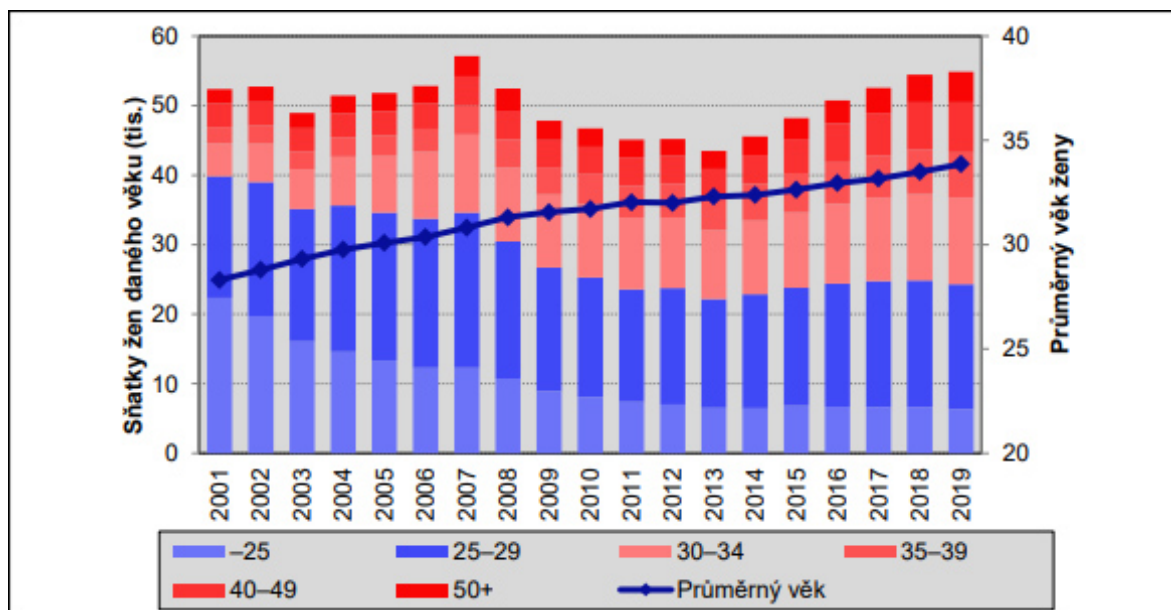
Tento trend potvrzují i data Městského úřadu v Jilemnici. Zatímco v roce 2001 byl průměrný věk žen, které vstupovaly do manželství ve správním obvodu Městského úřadu Jilemnice 24,2 a mužů 27 let, v roce 2020 byl průměrný věk žen 30 a mužů 32,2 let. Následující grafy zachycují vývoj průměrného věku muže a ženy při vstupu do manželství v ČR v roce 2020.

Graf 3: Průměrný věk muže při vstupu do manželství

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

Graf 4: Průměrný věk ženy při vstupu do manželství

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

Je tedy obecně možné předpokládat, že lidé vstupují do manželství více psychicky a sociálně vyspělí, což je pro vývoj společnosti pozitivní a přínosný jev. Se stoupajícím věkem lze u novomanželů očekávat více životní zkušenosti a rozvahy, díky které nedělají unáhlené kroky při důležitých životních rozhodnutích.

5.1.2 Sňatky dle vzdělání snoubenců

Struktura snoubenců podle úrovně jejich nejvyššího dokončeného vzdělání se na začátku 21. století měnila v souladu s obecně rostoucí vzdělaností populace a posunem vstupu do manželství do vyššího věku. Zastoupení snoubenců se základním vzděláním a se středním vzděláním bez maturity se postupně snižovalo, naopak se zvyšovalo zastoupení snoubenců s dokončeným vysokoškolským vzděláním (Český statistický úřad, 2020).

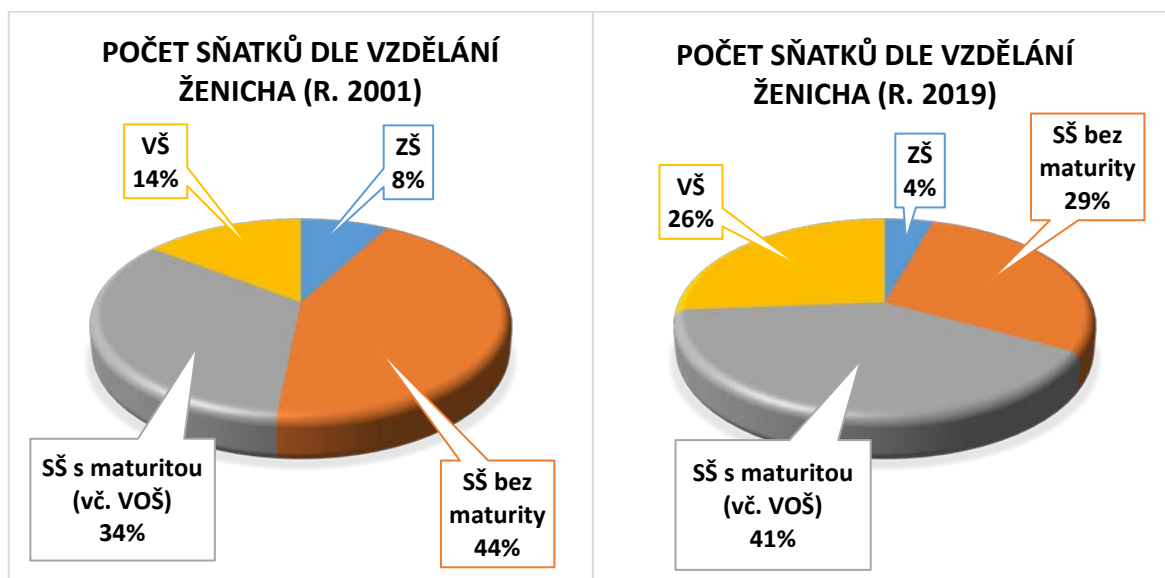
Tabulka 1: Vzdělání snoubenců

Rok	Vzdělání ženicha				Vzdělání nevěsty			
	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou (vč. VOŠ)	VŠ	ZŠ	SŠ bez maturity	SŠ s maturitou (vč. VOŠ)	VŠ
2001	4 171	22 848	17 732	7 623	5 598	16 536	24 133	6 107
2003	3 272	19 160	18 363	8 148	4 411	13 811	23 607	7 114
2005	3 178	19 574	19 640	9 437	4 385	13 684	24 913	8 847
2007	3 230	22 030	21 403	10 494	4 418	15 916	26 007	10 816
2009	2 144	16 635	17 825	10 038	3 063	11 505	20 817	11 153
2011	1 920	12 679	16 362	10 592	2 549	8 134	18 147	12 595
2013	1 543	5 586	8 242	5 519	1 785	3 756	8 899	6 525
2015	1 382	6 508	9 636	5 552	1 648	4 319	10 637	6 611
2017	1 052	6 813	9 583	6 171	1 307	4 187	10 137	7 914
2019	1 033	6 771	9 599	6 187	1 259	4 432	9 682	8 094

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

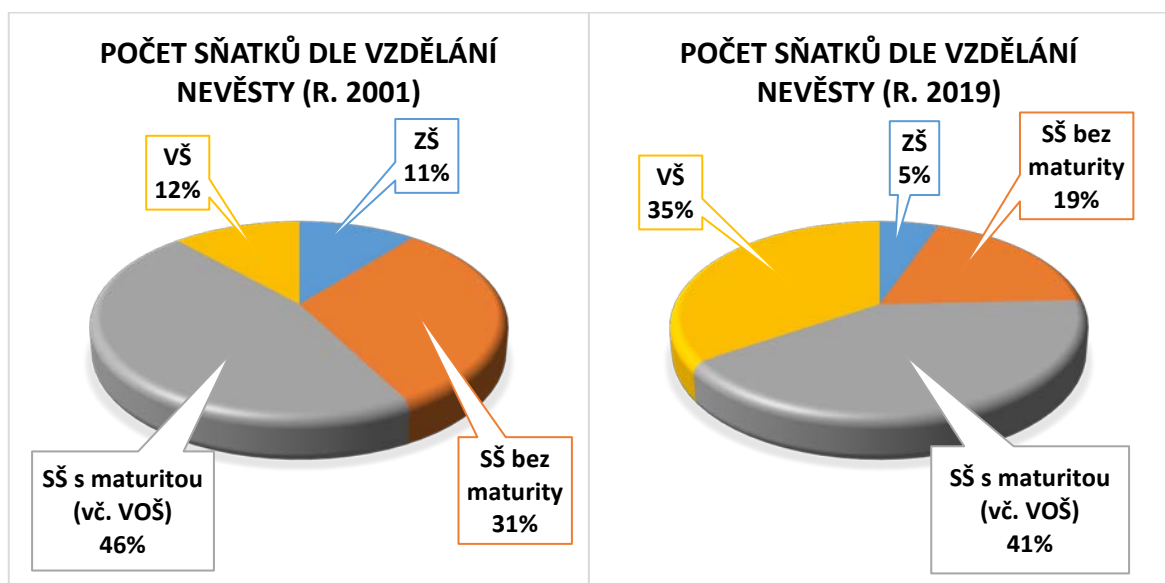
Podíváme-li se na sňatky, u nichž byla zjištěna úroveň nejvyššího dokončeného vzdělání u obou snoubenců, pak více než polovina uzavírala manželství s partnerem stejného vzdělání. V roce 2001 se nejčastěji jednalo o dvě osoby se středním vzděláním bez maturity. Počínaje rokem 2002 až dodnes převažují ve statistice sňatků podle vzdělání snoubenců lidé s maturitou. Během let však narůstá zastoupení sňatků dvou vysokoškoláků: 18,6 % sňatků se zjištěným vzděláním snoubenců v roce 2019 (Český statistický úřad, 2020).

Graf 5: Počet sňatků dle vzdělání ženicha, porovnání 2001 a 2019

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

Graf 6: Počet sňatků dle vzdělání nevěsty, porovnání 2001 a 2019

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

Z grafů jednoznačně vyplývá, že sňatek častěji uzavírají občané s vyšším vzděláním a tento trend stoupá. U obyvatel s nižším vzděláním lze předpokládat nižší příjmy. Ačkoliv manželství lze uzavřít jen za přítomnosti svědků, s minimálními náklady, je v těchto vrstvách obyvatel svatba často vnímána jako zbytečně drahá záležitost. Pokud žijí ve volném vztahu, mohou navíc využívat různé sociální výhody a uzavřít manželství pro ně není motivační.

Dalším trendem, který ovlivňuje tato data, je celková zvyšující se úroveň vzdělání našeho obyvatelstva.

5.1.3 Sňatky podle státního občanství

Statistika sňatků sleduje rovněž státní občanství ženichů a nevěst. Sňatky, kdy jeden nebo oba ze snoubenců mají cizí státní občanství, představují v celkovém ročním počtu sňatků obyvatel ČR zhruba jednu desetinu. Ve většině případů se jedná o heterogenní sňatky, kdy jeden ze snoubenců je český státní občan a druhý má jiné než české státní občanství. O něco více cizinců bývá mezi ženichy (5 – 7 %) než mezi nevěstami. V rámci sňatků s cizinci představovaly po celé sledované období největší skupinu sňatky, do nichž vstupoval ženich-cizinec a nevěsta s českým státním občanstvím. Tím ženichem-cizincem byl v roce 2019 nejčastěji občan Slovenska (Český statistický úřad, 2020).

5.1.4 Sezónnost sňatečnosti

V průběhu kalendářního roku jsou sňatky v České republice rozloženy poměrně nerovnoměrně. Nejraději volí snoubenci datum sňatku v období červen až září, naopak výrazně méně se koná svateb v zimních měsících. Od roku 2001 do roku 2019 se zastoupení sňatků v období červen až září zvýšilo, a to z 53,8 % na 64,8 % ze všech sňatků, a podíl sňatků konaných v období prosinec až únor poklesl z 11,6 % v roce 2001 na 6,1 % v roce 2019. V rámci jednotlivých měsíců bývá vůbec nejfrekventovanějším měsíc červen. Naopak nejméně populárním byl pravidelně leden, pouze v roce 2001 bylo ještě méně svateb uzavřeno v květnu, který nyní patří mezi průměrné měsíce (Český statistický úřad, 2020).

Tabulka 2: Počty sňatků uzavřených v jednotlivých měsících

Rok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2001	1 701	2 030	3 419	5 936	1 493	9 272	5 185	5 782	7 920	4 518	2 778	2 340
2002	1 303	3 018	3 137	5 901	1 579	9 330	5 346	7 143	6 864	4 707	2 518	1 886
2003	1 391	1 764	3 038	5 276	1 855	8 515	5 117	6 888	6 740	4 107	2 535	1 717
2004	1 395	1 847	2 441	6 274	2 015	8 292	6 737	6 590	7 106	4 431	2 374	1 945
2005	1 532	1 851	2 341	5 806	2 090	8 538	6 961	6 697	7 774	4 265	2 239	1 735
2006	1 246	1 465	2 185	5 227	2 018	9 300	7 215	6 878	9 275	3 578	2 401	2 072
2007	1 217	1 630	2 700	4 998	2 038	9 514	10 759	7 048	8 839	4 230	2 256	1 928
2008	1 054	1 765	2 336	4 830	2 550	9 017	5 823	11 089	7 018	3 554	2 105	1 316
2009	995	1 319	1 832	4 179	2 439	8 609	6 151	8 255	7 787	3 548	1 513	1 235
2010	931	1 217	1 546	4 053	2 459	7 875	7 742	7 434	6 774	4 043	1 437	1 235
2011	935	1 113	1 498	3 782	2 324	8 069	7 334	6 612	6 831	3 196	2 351	1 092
2012	915	1 127	1 689	3 479	2 286	9 103	6 045	6 837	7 804	2 706	1 507	1 708
2013	704	980	1 661	3 264	2 464	8 320	5 990	7 797	6 786	2 761	1 632	1 140
2014	981	1 333	1 628	3 477	2 872	8 504	5 861	8 766	6 686	2 794	1 565	1 108
2015	932	1 145	1 565	3 444	3 644	8 379	6 731	8 814	7 069	3 583	1 572	1 313
2016	958	1 202	1 341	4 089	3 099	9 165	8 137	7 587	8 441	3 838	1 720	1 191
2017	884	1 125	1 514	3 656	3 367	8 925	9 932	7 325	9 610	3 117	1 866	1 246
2018	827	1 247	1 618	3 614	3 819	10 717	7 224	10 638	9 068	2 780	1 609	1 309
2019	985	1 241	1 913	3 522	4 578	10 808	6 699	9 151	8 876	4 030	1 947	1 120

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

V průběhu sledovaného období se poměrně výrazně v sezónnosti sňatků proměnilo postavení měsíce května. Květnová pověra („svatba v máji – nevěsta na máry“) si svůj vliv uchovávala po celou druhou polovinu 20. století. Ve zde sledovaném období 2001–2019 však již ztrácela pověra na své síle a v roce 2019 byl květen dokonce téměř průměrným měsícem (Český statistický úřad, 2020).

Nepravidelné je rozložení sňatků i v rámci týdne, zde výrazně dominuje sobota. V průměru za celé období 2001–2019 bylo v sobotu sezdáno 70,3 % všech párů, dalších 21,9 % pak v pátek.

5.1.5 Regionální vývoj sňatečnosti v krajích

Sňatky jsou v demografické statistice vztahovány ke kraji trvalého bydliště ženicha. Počet sňatků v prvních šesti letech 21. století převážně kolísal (s všeobecným poklesem v roce 2003), načež v roce 2007 všechny kraje přechodně zaznamenaly zvýšený počet nově uzavřených manželství. Poté měl počet sňatků klesající trend, přičemž ve většině krajů bylo historické minimum dokumentováno v roce 2013. Výjimky představovaly kraje Karlovarský, Jihomoravský a Olomoucký s minimem v roce 2011 a Liberecký s minimem v roce 2014. Posledních šest let měly naopak počty nově uzavřených manželství v krajích všeobecně rostoucí tendenci.

Tabulka 3: Počty sňatků uzavřených v jednotlivých krajích

Rok	Sňatky celkem (dle trvalého bydliště ženicha)														
	ČR	PHA	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
2001	52 374	6 405	5 857	3 190	2 942	1 792	4 411	2 362	2 844	2 515	2 560	5 602	3 025	2 797	6 072
2003	48 943	6 467	5 587	2 918	2 585	1 584	3 996	2 067	2 618	2 260	2 398	5 441	2 871	2 496	5 655
2005	51 829	6 777	5 989	3 075	2 745	1 583	4 320	2 278	2 706	2 468	2 428	5 693	3 063	2 804	5 900
2007	57 157	7 149	6 682	3 449	2 989	1 737	5 006	2 564	2 964	2 765	2 580	6 287	3 325	2 966	6 694
2009	47 862	6 258	5 758	2 871	2 528	1 336	3 945	2 094	2 421	2 223	2 187	5 252	2 827	2 568	5 594
2011	45 137	5 873	5 540	2 845	2 454	1 238	3 447	1 954	2 347	2 228	2 167	4 894	2 605	2 404	5 141
2013	43 499	5 531	5 252	2 600	2 367	1 300	3 161	1 877	2 268	2 057	2 043	5 043	2 632	2 383	4 985
2015	48 191	6 073	5 903	2 887	2 638	1 392	3 572	2 031	2 465	2 382	2 333	5 414	2 864	2 696	5 541
2017	52 567	6 604	6 524	3 145	2 857	1 551	3 901	2 289	2 669	2 450	2 554	6 040	3 039	2 940	6 004
2019	54 870	6 841	6 872	3 284	3 006	1 593	4 207	2 288	2 797	2 552	2 666	6 164	3 213	2 903	6 484

Zdroj: Český statistický úřad, 2020, zpracování vlastní

Ve všech krajích ve sledovaných letech vstupovala většina ženichů i nevěst do manželství poprvé. Relativně nejméně prvosňatků bylo na severozápadě republiky v krajích Karlovarském a Ústeckém. Zde se podíl sňatků dosud svobodných osob pohyboval v pásmu 65–69 %. Naopak tradičně relativně nejvíce bylo prvních sňatků v Kraji Vysočina a v kraji Zlínském, kde jejich podíl na úhrnu překračoval hranici 80 %.

5.2 Postoje českých občanů k manželství v již uskutečněných výzkumech

Následující část sekundární a komparativní analýzy dat se zabývá již uskutečněným výzkumem, který se zaměřuje na postoje českých občanů k manželství. Jedná se o výzkumný projekt „Naše společnost“, který uskutečňuje Centrum pro výzkum veřejného mínění, což je výzkumné oddělení Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Šetření probíhá kvantitativně, pomocí standardizovaných dotazníků. Výzkum je longitudinálního charakteru, postoje obyvatel jsou zjišťovány opakovaně s časovými odstupy. Při delším období je tedy možné hodnotit případné trendy v postojích respondentů. Tato šetření se pravidelně opakují od roku 2003 na reprezentativním vzorku minimálně 1000 českých občanů starších 15 let. Jako autorka novějších zkoumání na téma manželství je uvedena Mgr. Naděžda Čadová (Čadová, 2017).

Byla vybrána tři tvrzení související s manželstvím, která tvořila součást výzkumu uskutečněného v roce 2017 a v různé míře výzkumů předešlých. Respondenti k těmto tvrzením vyjadřovali postoj na základě otázky: „Do jaké míry souhlasíte, nebo nesouhlasíte, s následujícími výroky?“ Odpovědi byly zařazovány do kategorií: souhlas (zde jsou zahrnuty dvě odpovědi: rozhodně a spíše souhlasí), nesouhlas (odpověď: rozhodně nesouhlasí a spíše nesouhlasí) a odpovědi „neví“ tvoří dopočet do 100 % (Čadová, 2017).

Jako první jsou v tabulce uvedeny údaje za rok 2017 a pak chronologicky další údaje až po nejstarší šetření. Každá tabulka je následně okomentována.

Manželství je zbytečná instituce

Postoj k tomuto tvrzení uvádí následující tabulka, je zjišťován pravidelně od roku 2003.

Tabulka 4: Manželství je zbytečná instituce

rok %	2017	2016	2013	2011	2010	2009	2007	2006	2005	2003
souhlasí	12	12	13	14	14	10	9	9	6	6
nesouhlasí	59	56	61	55	55	61	61	69	70	69
neví	29	32	26	31	31	29	30	22	24	25

Zdroj: Čadová, 2017, zpracování vlastní

Z výše uvedené tabulky je patrné, že za zbytečnou instituci manželství nepovažuje většina českých občanů (v roce 2017 je to 59 %), a jen malá část (12 %), ji za zbytečnou považuje. Tento postoj ale již zřejmě dosáhl svého maxima a při novějších šetřeních lze pozorovat nižší míru negativního postoje k manželství.

Je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek

Také na toto tvrzení respondenti odpovídali ve všech výzkumech od roku 2003. Tabulka uvádí odpovědi v procentech.

Tabulka 5: Je v pořádku, když spolu lidé žijí, aniž by plánovali sňatek

rok %	2017	2016	2013	2011	2010	2009	2007	2006	2005	2003
souhlasí	56	57	55	52	55	49	43	42	39	46
nesouhlasí	15	14	16	16	15	17	17	19	22	20
neví	29	29	29	32	30	34	40	39	39	34

Zdroj: Čadová, 2017, zpracování vlastní

Z výše uvedených dat je zřetelný trend zvyšující se tolerance k nesezdanému soužití. Zastoupení souhlasných odpovědí od roku 2005 roste. Podle posledního výzkumu v roce 2017 se soužitím párů, které neuzavřeli manželství, nesouhlasí pouze 15 % respondentů. Tolerance k nesezdanému soužití vzrůstá spolu s jeho rozšířením. Lze konstatovat, že se stává akceptovanou společenskou normou.

Hlavním důvodem uzavírání manželství je mít děti

Toto tvrzení bylo zařazeno do výzkumu až od roku 2010. Zaznamenané období je zatím krátké, přesto určité směřování trendu lze pozorovat.

Tabulka 6: Hlavním důvodem uzavírání manželství je mít děti

rok %	2017	2016	2013	2011	2010
souhlasí	31	30	36	35	33
nesouhlasí	41	41	37	37	36
neví	28	29	27	28	31

Zdroj: Čadová, 2017, zpracování vlastní

V případě tohoto tvrzení jsou souhlasné a nesouhlasné odpovědi poměrně rovnoměrně rozložené. Tento postoj je možné dát do souvislosti s poměrně vysokou tolerancí rodičovství u nesezdaných párů. Lze také usuzovat, že respondenti vidí v uzavření manželství zcela jiný smysl, jsou pro ně důležité jiné hodnoty.

5.3 Souhrn sekundární a komparativní analýzy dat

Ve shodě se zjištěními v teoretické části práce také sekundární analýza dat zveřejněných Českým statistickým úřadem ukazuje od 90. let 20. století prudký pokles počtu sňatků. Ve srovnání s maximou v polovině 70. let 20. století jde v současné době přibližně o polovinu sňatků. Současný stav se už ale jeví jako stabilnější s náznakem mírného nárůstu sňatků.

Roční úhrn sňatků vykazoval v průběhu let 2001 – 2019 značnou proměnlivost. V letech 2001 – 2008 se počty uzavřených manželství pohybovaly v rozmezí 51,4 – 52,9 tisíce. V letech 2008 – 2013 měly počty sňatků klesající trend, až dosáhly v roce 2013 historického minima, kdy jich bylo evidováno 43 499. Posledních šest let počty nových manželství meziročně rostly. V roce 2019 bylo obyvateli České republiky uzavřeno 54 870 nových manželství, meziroční nárůst byl však od roku 2014 nejmenší (Český statistický úřad, 2020).

Stoupá také průměrný věk, ve kterém lidé uzavírají manželství. V roce 2002 byl průměrný sňatkový věk u žen 27,2 a u mužů 29,7. S posunem vstupu do manželství do vyššího věku a s rostoucí vzdělaností naší populace se mění také struktura snoubenců podle úrovně jejich nejvyššího dokončeného vzdělání. Počínaje rokem 2002 převažují ve statistice sňatků snoubenci s maturitou. Během let však narůstá zastoupení sňatků dvou vysokoškoláků. Lze tedy předpokládat, že lidé vstupují do manželství více psychicky a sociálně vyspělí, což je pozitivní jev pro vývoj naší společnosti. S vyšším věkem a vzděláním lze u novomanželů očekávat více životní zkušenosti, zodpovědnosti a rozvahy.

Z výzkumného projektu Naše společnost, který uskutečňuje Centrum pro výzkum veřejného mínění, vyplývá, že v posledních letech výrazně vzrůstá tolerance nesezdaného soužití a stává se společenskou normou. S tvrzením, že manželství je zastaralá instituce, však souhlasí v roce 2017 pouze 12 % respondentů, naopak téměř 60 % respondentů manželství za zbytečnou instituci nepovažuje (Čadová, 2017).

Stejně jako teoretická část, tak i data ČSÚ potvrzují změnu zájmu mladých párů o instituci manželství v porovnání s předchozími generacemi. Přestože dnes uzavírá manželství jen poloviční počet párů než v 70. letech minulého století, lze v posledních šesti letech pozorovat mírný nárůst počtu sňatků. Stejně tak výzkum Naděždy Čadové potvrzuje kladné postoje obyvatel České republiky k instituci manželství, které se v průběhu času zásadně nemění.

Zcela jistě se mění motivy a podněty k uzavření manželství, zvyšuje se věk snoubenců, často přichází svatba až po narození prvního potomka. Proto se empirická část této práce pokusí zjistit hlavní motivy mladých párů k uzavření manželství. Dále bude zjišťovat, jaké tradice a rituály budoucí novomanželé dodržují během svatebního dne, zda pro ně mají nějaký smysl nebo zda naopak obohatí svatební den novými prvky.

6 Empirické šetření o průběhu předsvatebních příprav a svatebního dne snoubenců z venkova a z velkoměsta

Cílem empirické části této bakalářské práce je komparovat zjištěné údaje o tom, zda a jaké rituály, tradice a zvyky budoucí novomanželé dodržují během předsvatebních příprav, svatebního obřadu a celého svatebního dne, a to ve městě a na venkově⁴. Budou porovnány informace o průběhu předsvatebních příprav a svatebního dne snoubenců žijících ve venkovském prostředí Podkrkonoší, konkrétně ve správním obvodu matričního úřadu Jilemnice a v hlavním městě Praze.

Aktuální postoje mladých lidí budou zjišťovány pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory budou vedeny s menším počtem dotazovaných osob. Charakter kvalitativního rozhovoru je vhodný pro menší vzorek dotazovaných, má omezenou měřitelnost dat, získaných z těchto rozhovorů. Jeho výhodou je hlubší pochopení otázek, možnost doplňujících otázek, pozorování a především osobní přístup, díky němuž lze lépe pochopit odpovědi dotazovaných.

V průběhu kvalitativního výzkumu, který byl v této práci použit, se sběr a analýza dat vzájemně prolínají, výzkumník vyhodnocuje, která data mu ještě chybí a má možnost je doplnit.

6.1 Základní charakteristika dotazovaných

Pro rozhovory bylo záměrným výběrem vybráno šest párů snoubenců, které plánovaly uzavřít svatbu v roce 2020 a také ji uzavřely. Tři páry žijí v rurálním prostředí Podkrkonoší a zde také uzavřely sňatek, tři páry žijí v Praze a uzavřely sňatek také ve správním obvodu svého bydliště.

K dalším kritériím patřil věk snoubenců 25 - 35 let, páry byly bezdětné a plánovaly uzavřít občanský sňatek. Dotazovaní byli seznámeni s účelem rozhovoru a jeho předpokládaným průběhem, s čímž souhlasili. Rozhovory se snoubenci z vesnice probíhaly v kanceláři matričního úřadu, kam přišly požádat o provedení svatebního obřadu. Snoubenci z Prahy většinou patřili mezi kamarády a známé svých dcer, proto rozhovory proběhly méně formálně, během společného posezení u kávy.

⁴Pro účely této práce je za město považováno hlavní město Praha a za venkov město Jilemnice a vesnice v jeho správním obvodu. Ze studia odborné literatury vyplývá předpoklad vyššího užití rituálů a tradic na venkově, protože venkovské prostředí má celkově vyšší schopnost lépe si uchovat většinu prvků lokální kultury, než je tomu v městském prostředí.

Po provedení samotného sňatečného obřadu, byly informace doplněny buď vlastním pozorováním, nebo prostřednictvím telefonického rozhovoru s novomanželi. Pokud se průběh obřadu, nebo následné hostiny lišil od předpokladu, jsou rozhovory doplněny tak, aby odpovídaly realitě. Často docházelo k situaci, že snoubenci praktikování některých tradic neplánovali, ale ve svatební den se v průběhu obřadu nebo hostiny tyto tradice vyskytly.

Odpovědi muže a ženy byly zaznamenávány jako odpovědi páru. Pokud se snoubenci v názoru lišili, jsou zaznamenány obě odpovědi. Pro větší přehlednost a z důvodu anonymizace byla venkovským párům přidělena písmena a čísla V1, V2 a V3. Městským párům pak M1, M2 a M3. V tabulce jsou uvedeny osobní údaje jako věk, vzdělání a místo bydliště.

Tabulka 7: Věk a vzdělání dotazovaných párů

pár	nevěsta		ženich	
	věk	vzdělání	věk	vzdělání
V1	26	VŠ	32	VŠ
V2	26	SŠ	30	VŠ
V3	30	VŠ	32	VŠ
M1	26	VŠ	29	VŠ
M2	26	VŠ	34	VŠ
M3	24	VŠ	27	SŠ

Zdroj: Zpracování vlastní

6.2 Výzkumné otázky

Rozhovory se snoubenci probíhaly na počátku roku 2020. Byla zjišťována jejich motivace uzavřít manželství a především informace o předsvatebních přípravách a průběhu svatebního dne. Otázky se zaměřily na svatební rituály a tradice, které jsou popisovány v teoretické části práce. Rozhovory byly většinou nahrány a přepsány, v jednom případě rovnou zapisovány. Při přepisu byla pro lepší porozumění některá souvětí zkrácena, odstraněny zcela nepodstatné informace a upraveny nespisovné výrazy. Přepis rozhovorů tvoří přílohu bakalářské práce.

Výzkumné otázky:

1. Jak dlouho trvá Váš vztah a z jakého důvodu jste se rozhodli uzavřít manželství?
2. Konalo se zasnoubení? Pokud ano, popište, jakým způsobem.
3. Konalo se loučení se svobodou? Pokud ano, popište, jakým způsobem.
4. Kde se bude konat svatební obřad a z jakého důvodu jste si vybrali právě toto místo?
5. Kolik bude na svatbě hostů? Rozved'te, kteří příbuzní a jaké procento tvoří přátelé.
6. Jaké svatební rituály a tradice využijete při obřadu? Prstýnky, svatební šaty, zadrhování svatebního průvodu, družičky, zdobení hostů myrrou, pohazování novomanželů rýží, popřípadě jiné – uveďte.
7. Jaké rituály a tradice využijete při hostině? Jídlo novomanželů z jednoho talíře, krájení svatebního dortu, první tanec s nevěstou, popřípadě jiné – uveďte. Pokud oslava svatby vypadala jinak, popište.

6.3 Analýza a interpretace dat získaných z vlastního terénního šetření

Všech šest rozhovorů s dotazovanými páry na téma svatby a předsvatebních příprav bylo několikrát přečteno, analyzováno a následně interpretováno. Každá část následující kapitoly je vymezena položenou otázkou. Odpovědi jsou shrnuty v tabulce. Pro tuto příležitost byly zredukovány.

Následně jsou analyzovány a vzájemně komparovány názory a informace párů, žijících na venkově a párů žijících v Praze.

Otázka č. 1: Jak dlouho trvá Váš vztah a z jakého důvodu jste se rozhodli uzavřít manželství?

Tabulka 8: Délka vztahu, důvod pro vstup do manželství

V1	3 roky. Logické vyústění vztahu, zjednodušení úředních záležitostí.
V2	Necelé tři roky. Zjednodušení právních vztahů.
V3	Jedenáct let. Neočekávají změnu vztahu, důležitá právní stránka.
M1	4 roky. Manželství je víc, než volný svazek.
M2	2 roky. Pro děti a společný život je svatba důležitá.
M3	3 roky. Svatba je zodpovědný a praktický krok.

Zdroj: Zpracování vlastní

Všechny páry považují uzavření manželství před založením rodiny za logický a zodpovědný krok. Partneri spolu již nějakou dobu žijí ve společné domácnosti, jejich vztah trvá v průměru tři roky. Páry V1 a V3 připouštějí možnost soužití bez uzavření manželství, ale všechny páry zdůrazňují právní stránku věci, očekávají zjednodušení jednání na úřadech.

Pár V3 považuje právní stránku uzavření manželství za nejdůležitější prvek, pevnost svazku považuje za stabilní, nedomnívá se, že uzavřením manželství dojde ke změně. Ze všech rozhovorů vyplynulo, že snoubenci především deklarují uzavřením manželství svůj vztah navenek. Očekávají, že společnost, rodina a přátelé je budou respektovat jako pár.

Otázka č. 2: Konalo se zasnoubení? Pokud ano, popište jakým způsobem.

Tabulka 9: Zasnoubení

V1	Ano, romantická večeře a nocleh v hotelu. Procházka, překvapení prstýnkem.
V2	Ano, romantická večeře, prstýnek.
V3	Ne.
M1	Večeře v restauraci, kytice, prstýnek.
M2	Ano, na místě první schůzky, prstýnek.
M3	Ano. Romantická večeře, procházka, prstýnek.

Zdroj: Zpracování vlastní

Na tuto otázku odpověděl záporně pouze pár V3. Pokud zasnoubení proběhlo, jednalo se o romantickou záležitost spojenou s večeří. Pro nevěstu to bylo překvapení, vše připravil ženich. Nevěsty tuto záležitost popisují emotivně, shodně uvádějí dojetí a přikládají tomuto momentu velký význam.

Rodičům a rodině byla tato informace následně sdělena, ve dvou případech při této příležitosti dostala květiny maminka nevěsty.

Otázka č. 3: Konalo se loučení se svobodou? Pokud ano, popište jakým způsobem.

Tabulka 10: Loučení se svobodou

V1	Ženich bez rozlučky, nevěsta s kamarádkami. Večeře a společný program.
V2	Ženich bez rozlučky, nevěsta posezení s kolegyněmi z práce.
V3	Ne.
M1	Ženich v hospůdce s kamarády. Nevěsta - přípravy s kamarádkami.
M2	Ženich bez rozlučky, nevěsta s kamarádkami víkend na Pálavě.
M3	Ženich s kamarády v baru, nevěsta s kamarádkami na lodi na Vltavě, wellness v hotelu.

Zdroj: Zpracování vlastní

U této otázky je nutné rozdělit odpovědi nevěsty a ženicha. Všichni muži z venkova shodně uvedli, že loučení se svobodou neproběhlo. Muži M1 a M3 poseděli s kamarády v baru, ženich M2 rozlučku neměl. Všechny ženy, s výjimkou V3 loučení se svobodou v různé formě absolvovaly.

Nevěště V1 kamarádky připravily posezení v restauraci s následným žertovným programem. Uvádí, že to bylo příjemné a uvolněné, ale mnohem více oceňuje další část večera. Jednalo se o duchovní rituál, který má nevěště pomoci při jejím přerodu z dívky v ženu. Nevěsta žije trochu alternativním způsobem života, cvičí jógu, zajímá se o život v souladu s přírodou a tento rituál pro ni měl velký význam. Oceňuje, že se ho zúčastnily i kamarádky, které tyto zájmy nemají a připravily všechno kvůli ní.

Nevěsta V2 popsala neformální posezení s kolegyněmi z práce. Poseděly u vína, ale žádný program se nekonal. Byl to příjemný večer, ale nepřikládá mu zvláštní význam.

Nevěsta M1 klasickou rozlučku neuspořádala, svoje kamarádky zapojila do předsvatebních příprav. Uvádí, že to bylo praktické a zároveň příjemné, občas při plánování vypily nějakou tu skleničku a užily si to. Nevěště M2 uspořádali loučení se svobodou kamarádky. Naplánovaly víkend na Pálavě s výletem, kořtovaním i návštěvou klubu. Nevěsta M3 pozvala kamarádky na večeri na loď plující po Vltavě. Pak následovala procházka starým městem a wellness v hotelu.

Loučení se svobodou může a nemusí být součástí předsvatebních rituálů. Záleží na charakteru jednotlivých snoubenců, jejich sociálních vazbách a individuálním přístupu. Pokud se rozhodnou pozvat přátele a společně se rozloučit se svobodou, má tato událost uvolněný charakter a v současné době už v jejím průběhu nejsou dodržovány žádné tradice ani zvyky.

Otázka č. 4: Kde se bude konat svatební obřad a z jakého důvodu jste si vybrali právě toto místo?

Tabulka 11: Volba místa pro svatební obřad

V1	V přírodě, na kopci nedaleko společného bydliště. Mají rádi přírodu, bude to méně formální.
V2	Na penzionu v Krkonoších, obřad bude venku. V přírodě je to romantické, hosté mohou přespat.
V3	Za městem u kapličky, oblíbené místo. Svatbu na radnici by určitě nechtěli.
M1	V restauraci, altánek na zahradě. Na stejném místě bude oběd s rodinou.
M2	Venkovský statek, obřad venku. Personál vše zajistí, hosté mohou přespat.
M3	Zámecký sál. Romantické místo blízko bydliště.

Zdroj: Zpracování vlastní

Všechny páry si pro svatební obřad vybraly místo v přírodě a vyjádřily v různé míře negativní postoj k tradičnímu obřadu na radnici.

Pár V1 zvolil místo s výhledem na panorama Krkonoš, na louce, blízko místa bydliště. Oceňují méně formální prostředí a také to, že na louku se bez potíží vejde větší počet hostů. Především ženich by si obřad v uzavřených prostorách nepřál. Považoval by ho za nazdobené divadlo a necítil by se dobře. Oba snoubenci jsou sportovci, v přírodě tráví hodně času, obřad venku byla logická volba.

Pár V2 uspořádal svatbu na penzionu v Krkonoších. Obřad se konal na zahradě, snoubenci uvedli, že mají rádi přírodu a obřad venku bude romantičtější než v uzavřených prostorách. Oceňují praktickou stránku svatby na penzionu, hosté zde mohou přespat a personál se o všechno postará.

Pár V3 vybral pro obřad místo u kapličky za Jilemnicí. Mají tam oblíbené místo, kde se setkávají s přáteli. Plánují jen krátký, neformální obřad, na radnici by nešli. Vyzdvihli důležitost faktu, že svatbu uzavřou v Jilemnicí. Oba se aktivně zajímají o život ve městě, oba tu vyrůstali, a proto je důležité, aby i manželství uzavřeli právě zde.

Pár M1 rozdělil svatební den na dvě části: Svatební obřad a slavnostní oběd s rodinou se bude konat v oblíbené restauraci, konkrétně v altánu na zahradě. Odpoledne se přesunou na chalupu, kde se k nim přidají přátelé, a bude následovat neformální oslava.

Pár M2 uspořádal celou svatbu na pronajatém venkovském statku. Ocenil praktičnost tohoto kroku, personál má zkušenost s pořádáním svateb, o vše se postará. Hosté zde mohou přespat. Oba snoubenci uvedli, že mají rádi přírodu a letní svatba venku pro ně bude příjemnější než ve městě.

Svatební obřad páru M3 proběhl na zámku, nedaleko místa jejich bydliště. Následná oslava v restauraci. Původně plánovali obřad na zahradě, ale kvůli nejistému počasí se konal v zámecké síni. Zámek považují za romantické místo pro svatbu, je blízko bydliště, na jeho výběru se rychle shodli.

Otázka č. 5: Kolik bude na svatbě hostů? Rozved'te, kteří příbuzní a jaké procento tvoří přátelé.

Tabulka 12: Svatební hosté

V1	120 hostů. Široká rodina a přátelé, půl na půl.
V2	50 hostů, většinou rodina, pár přátel.
V3	Bez hostů. Chtějí, aby den byl důležitý jen pro ně. Chtějí se vyhnout svatebním přípravám. Oslava s přáteli bude později.
M1	20 hostů na oběd, pak ještě 20 na grilování.
M2	70 hostů, rodina a přátelé půl na půl.
M3	80 hostů, rodina a přátelé asi 5:3.

Zdroj: Zpracování vlastní

Pár V1 pozval asi 120 hostů. Oba mají početnou rodinu a příbuzných bude mezi hosty asi polovina. Pozvali hodně přátel. Ženich uvádí, že většině z nich také byl na svatbě a vždy to pro něj byla velká čest. Účast na svatbě považují za výraz toho, že si váží jejich přátelství a je pro ně důležité.

Pár V2 pozval asi 50 hostů, většinu tvoří rodina. Uvádí, že k výběru hostů se hodně vyjadřovali rodiče, často měli jinou představu, ale nakonec si prosadili vlastní výběr.

Pár V3 si přál prožít svatební den jen ve dvou, proto uzavřel manželství pouze za přítomnosti svědků. Oba mají hodně přátel, zorganizovat velkou svatbu by bylo náročné. Zdůrazňují, že se nechtěli stresovat předsvatebními přípravami, ale chtěli si svůj den v klidu užít. Plánují uspořádat pro přátele oslavu později. Protože jejich vztah trvá již dlouho, předpokládají, že ani rodina nebude reagovat nijak negativně. Protože vztahy v rodině nemají úplně ukázkové (rozvedení rodiče), bude neformální oslava lepší volbou a nebude třeba řešit zasedací pořádek.

Všechny páry z města uspořádaly větší svatbu s následnou oslavou. Pár M1 udává 40 hostů, z toho 20 bude na obřadu, pár M2 70 hostů a pár M3 80 hostů. Všichni shodně uvádějí, že zastoupení příbuzných a přátel bude přibližně stejné.

Otázka č. 6: Jaké svatební rituály a tradice využijete při obřadu? Prstýnky, svatební šaty, zadrhování svatebního průvodu, družičky, zdobení hostů myrtou, pohazování novomanželů rýží, popřípadě jiné – uveďte.

Tabulka 13: Tradice při obřadu

V1	Roznášení koláčků před svatbou, myrta, bílé šaty nevěsty, kytice, tři malé družičky, výměna prstenů, špalír hostů, pohazování novomanželů růžovými plátky.
V2	Nevěsta bílé šaty a závoj, příjezd v kočáře, kytice. Myrta, výměna prstenů, špalír hostů, pohazování rýží.
V3	Výměna prstenů, nevěsta neměla bílé šaty ani kytici.
M1	Bílé šaty nevěsty, prsteny, myrta. Družička malá, bude házet plátky rýží. Po obřadu odchod špalírem, házení rýže.
M2	Bílé šaty nevěsty, prsteny, myrta. Dvě malé družičky. Odchod špalírem, házení rýže, bublifuk.
M3	Bílé šaty nevěsty, prsteny, myrta. Dospělé družičky, stejně oblečené. Ženich a nevěsta se uvidí až u oltáře.

Zdroj: Zpracování vlastní

Všechny páry shodně uvedly výměnu snubních prstenů. Lze říci, že to považují za samozřejmou součást svatebního obřadu a o vynechání tohoto rituálu vůbec neuvažovaly. Výměnu prstenu, jako slib věrnosti partnerovi uvádí i pár V3, který jinak žádné tradice nevyužil, nevěsta neměla ani bílé šaty, ani kytici.

Všechny ostatní nevěsty měly dlouhé bílé šaty, nevěsta V2 i dlouhý závoj s vlečkou. Svatebčané byli zdobeni myrtou, na závěr vytvořili novomanželům špalír a pohazovali je rýží nebo plátky rýží.

Pro snoubence V2 byla důležitá přítomnost jejich psa, který při obřadu přinesl snubní prstýnky. Ženich po obřadu dostal na nohu kouli na řetězu.

Nevěsta V1 uvedla, že před obřadem pekli v rodině svatební koláčky a roznesli je pozvaným hostům a sousedům.

Všechny nevěsty z města a nevěsta V1 kráčely k oltáři v doprovodu družiček, ať už z řad dětí nebo kamarádek.

Snoubenci M3 strávili noc před svatbou každý u svých rodičů, aby dodrželi tradici, že ženich má vidět nevěstu ve svatebních šatech až u oltáře.

Je zajímavé, že v rozhovorech všechny páry uvedly, že si přejí méně formální obřad, nechtějí se příliš svazovat tradicemi nebo přáním rodičů. Chtějí si svůj den užít a příliš se nestresovat. Samotný průběh obřadu byl však u všech párů dokonale připraven, vše bylo vyladěné do detailů, pár V2 využil svatební koordinátorku i floristku. Přestože příprava

obřadu venku je náročnější, i velká svatba páru V1 byla dobře zorganizována, z čehož vyplývá, že páry věnovaly přípravě svého svatebního dne mnoho času a plánovaly ho velmi pečlivě.

Otázka č. 7: Jaké rituály a tradice využijete při hostině? Jídlo novomanželů z jednoho talíře, krájení svatebního dortu, první tanec s nevěstou, popřípadě jiné – uveďte. Pokud oslava svatby vypadala jinak, popište.

Tabulka 14: Tradice při hostině

V1	Neformální hostina, grilování, raut. Kapela, tanec. Krájení dortu, nevěsta házela kytici. Pokus o únos nevěsty. Výslužka pro hosty.
V2	Zametání střepeů, jídlo z jednoho talíře, krájení dortu, tanec s nevěstou, výslužka pro hosty.
V3	Nekonala se.
M1	Zametání střepeů, polévka z jednoho talíře, krájení dortu.
M2	Zametání střepeů, krájení dortu, první tanec novomanželů.
M3	Polévka z jednoho talíře děravou lžící, krájení dortu, první tanec novomanželů.

Zdroj: Zpracování vlastní

Pár V2 měl klasickou hostinu se zasedacím pořádkem, při příchodu zametali střepy, polévku jedli z jednoho talíře. Novomanželé si zatančili sólo a společně krájeli dort. Svatební hosté dostali výslužku.

Naproti tomu oslava páru V1 byla více neformální, neměla pevný program. Občerstvení bylo připraveno formou bufetu a hosté se bavili podle svého. V průběhu odpoledne novomanželé společně krájeli dort a nevěsta házela přes hlavu svatební kytici. Všichni hosté dostali lahev vína se speciální etiketou, jako připomínku na tento den.

Pár M1 před hostinou zametal střepy a polévku jedl z jednoho talíře. Z dalších tradic uvádí ještě společné krájení dortu a pak již následovala neformální zábava.

Pár M2 také zametal střepy, krájel dort, společným tancem otvíral taneční parket. Nevěsta házela kytici přes hlavu.

Pár M3 jedl společně polévku děravou lžící, novomanželé si zatančili sólo a společně krájeli dort.

Všechny páry si přály, aby zábava byla uvolněná, většinou byl v průběhu oslavy připraven nějaký program, ale mělo to být pro všechny příjemné. Dva ze tří párů vyjádřily nechuť k některým tradicím, jako je například únos nevěsty.

Pár V3 plánoval společné grilování s přáteli v příštích týdnech po svatbě, ale v souvislosti se situací kolem nemoci Covid-19, se datum několikrát odložilo a k oslavě zatím nedošlo.

6.4 Komparace dat získaných empirickým šetřením

Z provedeného šetření vyplývá, že všechny páry během předsvatebních příprav a samotného svatebního dne využily svatební rituály a tradice, i když v různé míře. Oblíbeným předsvatebním rituálem je zasnoubení. V minulosti bylo zasnoubení vyvrcholením námluv, předšňatkového chování s danými pravidly. Tato pravidla se dnes již zcela vytratila, zasnoubení je vnímáno jako ryze osobní a velmi romantická chvíle, kdy se muž vyzná ze své lásky k ženě.

Na rozdíl od zasnoubení, obliba loučení se svobodou již není tak vysoká. Více než polovina snoubenců loučení se svobodou v různé formě uspořádala, nepřikládají mu však velký význam, považují ho za příjemně strávený čas s přáteli.

Všechny páry upřednostnili svatbu na jiném místě než na radnici, většinou se jednalo o letní svatbu pod širým nebem. Páry ocenily menší formálnost prostředí a romantičnost přírody. Zajímavý byl názor ženicha V1, který se negativně vymezil k obřadu v uzavřených prostorech: *„Bylo by to nazdobené divadlo, necítil bych se dobře. Jsme sportovci, v přírodě trávíme hodně času, bude to více opravdové.“*

U otázky č. 4: *„Kde se bude konat svatební obřad a z jakého důvodu jste si vybrali právě toto místo?“* lze pozorovat mírný rozdíl mezi postojí párů z venkova a z velkoměsta. Snoubenci z města vybírali místo spíše prakticky (vzdálenost od bydliště, penzion – hosté mohou přespat, personál se o vše postará), pro páry z venkova byl výběr místa pro obřad důležitější, všechny tyto páry si přály mít svatbu na místě, které je nějak spojeno s jejich současným nebo budoucím životem (na kopci nad Jilemnicí, pod stromem, kde se schází s přáteli). U těchto párů lze tedy předpokládat vyšší míru regionální identifikace a zakotvenosti v území.

Všechny páry využily během svatebního dne některé obvyklé tradice a rituály. Částečně je považují za nedílnou součást svatebního obřadu (výměna prstenů, bílé šaty nevěsty, zdobené myrtou) a částečně je v zábavné formě využily, aby podtrhly výjimečnost svatebního dne a přispěly k příjemné atmosféře (jídlo z jednoho talíře, zametání střepů, pohazování novomanželů rýží). Následující tabulky porovnávají využití nejčastějších rituálů při obřadu a při hostině.

Tabulka 15: Tradice při obřadu

	V1	V2	V3	M1	M2	M3
bílé šaty	ano	ano	ne	ano	ano	ano
družičky	ano	ne	ne	ano	ano	ano

Zdroj: Zpracování vlastní

Tabulka 16: Tradice při hostině

	V1	V2	V3	M1	M2	M3
zametání střepeů	ne	ano	ne	ano	ano	ne
společné jídlo	ne	ano	ne	ano	ne	ano

Zdroj: Zpracování vlastní

Zatímco bílé šaty nevěsty jsou považovány téměř za samozřejmost, společnost družiček využily pouze čtyři nevěsty ze šesti. Tradici společného jídla dodržela polovina novomanželů a polovina párů také před hostinou zametala střepey.

Původní význam těchto tradic nebyl pro snoubence významný. Nebyl pozorován žádný rozdíl mezi páry z města a venkova při využití svatebních tradic, důležitá byla osobnost a charakter snoubenců, jejich individuální postoje a ochota tyto tradice během svatebního dne zařadit. Některé páry dokonce vyjádřily nechuť k určitým svatebním rituálům (únos nevěsty) a některé rituály již nejsou příliš známé nebo oblíbené (zadrhování).

Díky vlivu médií a sociálních sítí se během obřadu objevují i prvky, které se v minulosti nevyužívaly a nemají původ v tradiční české svatbě, jako například házení svatební kytice nevěstou mezi neprovdané dívky.

7 Závěr

Tématem této práce je svatba ve městě a na venkově v kontextu 21. století, proto je jejím cílem zjistit, zda a jaké rituály a tradice budoucí novomanželé dodržují během předsvatebních příprav a především svatebního dne, a to ve městě a na venkově a dále to, co je k tomu vede.

Teoretická část se zaměřila na studium odborné literatury a publikovaných poznatků o vývoji svatebních rituálů na území České republiky. V úvodu jsou vymezeny sociologické pojmy jako kultura, instituce, manželství nebo rituál.

Základem kultury je schopnost předávat určité hodnoty a základem každé společnosti je schopnost jejích členů navzájem se spolu domlouvat a spolupracovat (Keller, 2011, s. 35).

Pro naši práci je důležitá především kultura lokální, rozlišená územní dimenzí, vázaností k danému místu (Patočka, 2008, s. 63). Součástí lokální kultury je také svatební obřad.

Pozornost byla věnována vývoji svatebního obřadu v historickém kontextu, protože právě vývoj svatebního rituálu, tradic a zvyků je pro tuto práci důležitý. Podrobně byly popsány současné svatební a předsvatební tradice.

Teoretickou a empirickou část práce propojuje sekundární a komparativní analýza dat o demografických ukazatelích spojených s manželstvím. Data zveřejňovaná Českým statistickým úřadem ukazují od 90. let 20. století prudký pokles počtu sňatků. Ve srovnání s maximy v polovině 70. let 20. století jde v současné době přibližně o polovinu sňatků. V roce 2019 dosáhla hrubá míra sňatečnosti podobné úrovně (5,1 ‰) jako na počátku století. Současný stav se už ale jeví jako stabilnější s náznakem mírného nárůstu sňatků. Zvyšuje se také věk, ve kterém snoubenci uzavírají manželství. Průměrný věk mužů se při prvním sňatku mezi roky 2000 a 2019 zvýšil o necelých pět let a průměrný věk žen se zvýšil o více než pět let. V roce 2019 bylo ženichům při prvním sňatku v průměru 32,1 let (27,5 v roce 2000) a nevěstám 29,8 let (24,6 v roce 2000).

V souladu s celorepublikovým trendem byl průměrný věk žen, které uzavíraly manželství v roce 2020 před Městským úřadem Jilemnice, 30 let a mužů 32,2 let.

Dále byly také komparovány postoje českých občanů k manželství v již uskutečněných výzkumech. K tomuto účelu byl využit projekt Naše společnost, který uskutečnilo Centrum pro výzkum veřejného mínění, což je výzkumné oddělení Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Z těchto postojů vyplývá, že v posledních letech

výrazně vzrůstá tolerance nesezdaného soužití, přesto však v roce 2017 nadpoloviční většina (60 %) respondentů nepovažuje manželství za zastaralou instituci, opačný názor má pouze 12 % občanů (Čadová, 2017).

Empirická část práce byla realizována cestou polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory byly vedeny se snoubenci ve věku 25 až 35 let, kteří vstupovali do manželství poprvé, byli bezdětní a uzavírali občanský sňatek ve městě nebo na venkově.

Postoje k instituci manželství a míra dodržování určitých svatebních a předsvatebních rituálů a tradic se mezi dotazovanými z Prahy a těmi, kteří žijí v rurálním prostředí Podkrkonoší, příliš nelišila. Tuto skutečnost je možné vysvětlit zvoleným vzorkem dotazovaných: daná věková kategorie, absence náboženské víry, převážně vysokoškolské vzdělání. Všechny dotazované páry již plánovaly uzavřít manželství a také ho uzavřely. Proto je jejich kladný postoj k instituci manželství logický.

Všechny páry během předsvatebních příprav a samotného svatebního dne využily svatební rituály a tradice, i když v různé míře. Některé tradice, jako výměna snubních prstenů, bílé šaty nevěsty nebo zdobení svatebčanů myrrou, jsou považovány za nedílnou součást svatebního dne. Tyto normativní vzorce chování přinášejí určitou jistotu a stabilitu ve chvílích, které jsou pro budoucí novomanžele nezvyklé a nové. Některé tradice byly využity, aby podtrhly jedinečnost svatebního obřadu nebo hostiny, např. pohazování novomanželů rýží, společné jídlo z jednoho talíře nebo zametání střepů. Některé rituály se již příliš neužívají (zadrhování), některé mohou být chápány jako narušení svatebního veselí (únos nevěsty).

Z empirického šetření nevyplývá žádný rozdíl mezi páry z města a venkova při využití svatebních tradic, důležitá byla osobnost a charakter snoubenců, jejich individuální postoje a ochota tyto tradice během svatebního dne využít. Především nevěsty při plánování svého svatebního dne sledují nejnovější svatební trendy a pečlivě plánují, jaké aktivity během svatby zařadit. Původní význam rituálů a tradic obvykle již není pro snoubence důležitý.

Vlastní empirické šetření bylo realizováno pomocí rozhovorů pouze s šesti dotazovanými páry, a výsledky proto nelze generalizovat v obecné rovině na celou společnost. Mezi dotazovanými páry z Podkrkonoší a z Prahy nebyly zjištěny významné rozdíly ve využití svatebních tradic, to však neznamená, že neexistují. Je pravděpodobné, že při hlubší sondě zahrnující i venkovské regiony v jiných částech České republiky, by se rozdíly objevily.

8 Seznam použitých zdrojů

8.1 Bibliografie

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JIROUŠKOVÁ, Jana, ed. *Svatební rituály u nás a ve světě*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. Mythologie. ISBN 978-80-7106-229-5.

KELLER, Jan a Petr NOVOTNÝ. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie: nové pohledy společenských věd: učebnice pro studenty gymnázií a zájemce o vysokoškolské humanitní vzdělávání*. Ilustroval Vladimír RENČÍN. Liberec: Dialog, 2008. ISBN 978-80-86761-81-7.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.

NAVRÁTILOVÁ, Alexandra. *Namlouvání, láska a svatba v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-238-5.

PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Přeložil Helena BEGUIVINOVÁ. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1374-1.

8.2 Internetové zdroje

CIESLAR, Jan. Rostoucí sňatečnost zastavil koronavirus. In: *Czso.cz* [online]. 14. prosince 2020 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/rostouci-snatecnost-zastavil-koronavirus>

ČADOVÁ, Naděžda. Postoje českých občanů k manželství a rodině – únor 2017. *Centrum pro výzkum veřejného mínění*. [online]. 2017 [cit. 2018-12-15], dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a2177/f9/ov170320.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *VÝVOJ SŇATEČNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE: 2001 – 2019* [online]. Praha, 2020 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/136338475/13017220.pdf/915a628b-9566-45e1-96c6-da242e00ee8c?version=1.3>

OBČANSKÝ ZÁKONÍK (Zákon č. 89/2012 Sb.) [online]. [cit. 2021-02-04], dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

PULKRÁBKOVÁ, Kateřina a Daniel CHYTIL. Církevní svatby loni a letos aneb než rouška nahradila závoj. *Církev.cz: Odbor analýz církevních dat* [online]. 2020 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/200505cirkevni-svatby-loni-a-letos-aneb-nez-rouska-nahradila-zavoj>

ZÁKON O MATRIKÁCH, JMÉNU A PŘÍJMENÍ A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH SOUVISEJÍCÍCH ZÁKONŮ (Zákon č. 301/2000 Sb.) [online]. [cit. 2021-02-01], dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301>

9 Přílohy

Přepisy rozhovorů s dotazovanými

Výzkumné otázky:

1. Jak dlouho trvá Váš vztah a z jakého důvodu jste se rozhodli uzavřít manželství?
2. Konalo se zasnoubení? Pokud ano, popište, jakým způsobem.
3. Konalo se loučení se svobodou? Pokud ano, popište, jakým způsobem.
4. Kde se bude konat svatební obřad a z jakého důvodu jste si vybrali právě toto místo?
5. Kolik bude na svatbě hostů? Rozved'te, kteří příbuzní a jaké procento tvoří přátelé.
6. Jaké svatební rituály a tradice využijete při obřadu? Prstýnky, svatební šaty, zadrhování svatebního průvodu, družičky, zdobení hostů myrtnou, pohazování novomanželů rýží, popřípadě jiné – uveďte.
7. Jaké rituály a tradice využijete při hostině? Jídlo novomanželů z jednoho talíře, krájení svatebního dortu, první tanec s nevěstou, popřípadě jiné – uveďte. Pokud oslava svatby vypadala jinak, popište.

Odpověď V1

1. Tři roky. Manželství je logickým vyústěním našeho vztahu. Asi bychom mohli žít bez prstýnků, ale už společně bydlíme, časem plánujeme rodinu, a pokud jsme manželé, tak mnoho úředních záležitostí je jednodušších.
2. Ano, zasnoubení bylo velmi romantické. Pro nevěstu to bylo překvapení, ženich objednal večeři a nocleh v hotelu na našem oblíbeném místě. Po večeři jsme se šli projít, dívali jsme se na západ slunce a při tom ženich překvapil prstýnkem. V příštích dnech jsme to sdělili rodinám, maminky dostaly květinu. Asi týden po zasnoubení jsme odlétali na delší zahraniční pobyt, tak se svatba konala asi po roce a půl. Kvůli koronaviru jsme zvažovali změnu termínu, ale pak jsme zariskovali a dobře to dopadlo.
3. Ženich rozlučku neměl, uvádí, že je spíš sportovec a na podobné akce moc není. Nevěště připravily kamarádky rozlučku, ze které byla nadšená. Nejprve šly do restaurace na večeři, pak musela nevěsta zvládnout žertovný závod po městě s plněním mnoha úkolů. Protože nevěsta cvičí jógu a je poměrně alternativně zaměřená, připravily kamarádky na večer rituál nevěsty. Byl veden ženou, která se tomuto duchovnímu tématu profesionálně věnuje, a společně se ho všechny zúčastnily.
4. Obřad bude v přírodě, na kopci s krásným výhledem na Krkonoše. Je to kousek od místa, kde bydlíme. Oba máme rádi přírodu, především ženich svatbu někde uvnitř odmítá. Nechceme, aby to bylo nazdobené divadlo, venku to bude méně formální, vejde se víc hostů a bude to pro nás více opravdové.
5. Bude asi 120 hostů. Máme široké příbuzenstvo, když počítáme i děti, tak příbuzných bude asi polovina. Pozvali jsme hodně přátel. Ženich uvádí, že většině na svatbě také byl a vždy to pro něj byla velká čest. Pozvat přátele pro nás znamená, že dáme najevo, jak jsou pro nás důležití, a že mají místo v našem životě.
6. Před svatbou jsme roznášeli sousedům, rodině a pozvaným hostům svatební koláče. Nebylo to úplně v plánu, ale babička nevěsty si to vzala na starost, tak jsme to uvítali. Asi bychom se bez toho obešli, ale koláče se pekly doma, babička sezvala sousedky a docela si to užily. Všichni hosté dostali do

klopy myrtu, nevěsta měla dlouhé bílé šaty. Před nevěstou šla malá družička (sestřenice nevěsty) a rozhazovala lístky růží. Další dvě družičky šly za nevěstou.

Snoubenci si vyměnili prsteny, prošli špalírem, svatebčané na ně házeli suché lístky růží.

7. Hostina byla velmi neformální. S ohledem na velký počet hostů jsme zvolili hostinu venku (zastřešené prostranství) a občerstvení formou bufetu. Stoly jsme slavnostně nazdobili, ale žádný zasedací pořádek se nekonal. Protože bylo velmi teplo, většina hostů se po obřadu převlékla do pohodlného lehkého oblečení. Měli jsme pozvanou kapelu, svědek připravil manželský orientační běh, bylo veselo. Krájeli jsme svatební dort a nevěsta házela přes hlavu kytici. Chytil ji svědek se svou dvouletou dcerou, rozhodně jsme žádné tradice nebrali nijak vážně. Ženichovi kamarádi se pokusili unést nevěstu, ale nevěsta si odmítla kazit večer tím, že bude někde sama zavřená. Jako výslužku dostali hosté lahev vína se speciální svatební etiketou.

Odpověď V2

1. Náš vztah trvá necelé tři roky. Bereme se, protože to náš vztah někam posune. Manželství považujeme za důležité, je to mnohem víc, než jen volný vztah. A taky trochu natruc rodině. *Jak to myslíte, rodiče s Vaší svatbou nesouhlasí?* No, moc nechápou, proč se potřebujeme brát, prý máme ještě čas. Hlavně babička nevěsty to řešila. Nevěsta uvádí: „Ona se vdávala v osmnácti a já jí v šestadvaceti připadám moc mladá. Máma dokonce řekla, že když nám to nevyjde, tak se prostě rozvedeme. Nemáme ideální vzájemný vztah, ale tohle mě fakt naštvalo. Já chápu, že se hodně manželství rozvádí, ale my to bereme vážně a chceme udělat všechno pro to, aby nám to fungovalo.“ Ekonomické ani jiné důvody nevidíme, i když z hlediska právních vztahů je asi jednodušší, když jsou partneři manželé. Kdyby se snad jednomu něco stalo, ten druhý má nárok dědit a je to jednodušší i při jednání s lékaři a tak. Nemusíte nic složitě vysvětlovat.
2. Ano, šli jsme na večeri a ženich měl prstýnek, poklekl a požádal mě o ruku.
3. Ženich ne. Nevěsta: Asi týden před svatbou jsme poseděly s kolegyněmi z práce. Máme dobrý kolektiv, daly jsme si víno, ale asi bych tomu neříkala loučení se svobodou.
4. Svatba bude v Krkonoších v jednom penzionu. Je to praktické, hosté tam mohou přespat a obřad bude na zahradě. Máme rádi přírodu, bude to romantičtější, než někde na radnici.
5. Hostů bude asi padesát, především rodina, rodiče, prarodiče. Rodiče nám do výběru hostů dost mluvili, ale nakonec jsme si většinu prosadili po svém.
6. Nevěsta bude mít bílé šaty se závojem, přijede v kočáře taženém koňmi. Vyměníme si snubní prstýnky, ty přinese k oltáři náš pes. Bude je mít na obojku, ženich to potom nějak sundá. Proto je dobře, že to bude venku, chtěli jsme, aby tam mohl být náš pes. Všichni hosté dostanou myrtu. Od oltáře půjdeme špalírem svatebčanů, asi budou házet rýží nebo tak něco. Obřadu i hostině bude přítomná organizátorka, tak snad to dobře dopadne.
Po obřadu, v průběhu gratulací dostal ženich na nohu kouli na řetězu.
7. Před hostinou zametali snoubenci rozbitý talíř. Při hostině jedli polévku z jednoho talíře a vzájemně se krmili. Po obědě se krájel dort, při tanci měli nejprve novomanželé sólo. Hosté dostali výslužku. (Chlebičky a sladké pečivo)

Odpověď V3

1. Jsme spolu 11 let a nemyslíme si, že uzavřením manželství se náš vztah nějak změní. Je pro nás důležitá především právní stránka tohoto kroku. Kdyby se nám třeba něco stalo, nechceme, aby to museli řešit naši rodiče. Chceme, aby byl i před zákonem nejdůležitější partner. Hodně věcí to zjednoduší. Taky jsme koupili pozemek, možná budeme časem stavět, a pokud budeme manželé, bude jednání na úřadech i v bance snad trochu jednodušší.
2. Ne. Neřešili jsme zásnuby, rozhodli jsme se dost spontánně. Zašli jsme se zeptat na úřad, jak to chodí, co je potřeba zařídit a protože občanky i rodné listy jsme vzali s sebou, tak jsme si svatbu rovnou domluvili.
3. Ne.
4. Svatba bude za městem u kapličky. Je tam vysoký starý jasan, často tam chodíme, někdy s přáteli pálíme oheň, máme to tam rádi, je to takové naše místo. Rozhodně bychom nechtěli svatbu někde na radnici, to bychom to asi vzdali. Kdyby přšelo, možná bychom se vzali v kině, organizujeme tam každoročně lidskoprávní filmový festival, taky je to pro nás důležité místo. Neuvažovali jsme o tom, že by svatba byla jinde než v Jilemnici. Oba jsme tu vyrůstali a plánujeme tu dál žít. Zajímáme se aktivně o veřejný život a svatba v Jilemnici bylo jasné rozhodnutí.
5. Svatba bude jen se svědky. V roli jednoho svědka bude maminka nevěsty. Přejeme si jen malou svatbu, aby ten den byl důležitý jen pro nás a abychom si ho skutečně prožili společně. Chceme se vyhnout svatebnímu šílenství, kdy se svatba připravuje třeba půl roku dopředu, nechceme řešit šaty a fotografa a všechny ty věci.. Máme spoustu přátel a rádi s nimi trávíme čas, tak bychom je určitě pozvali a byla by to velká svatba. Chtěli jsme mít svatební den jen pro sebe a s rodinou a přáteli to oslavíme dodatečně. Určitě uspořádáme nějakou párty, kde jim oznámíme, že jsme se vzali a hezky si to společně užijeme. Rodiče na svatbě nebudou, ale nevnímáme to nijak negativně, určitě to s nimi oslavíme, a protože jsme partneři už dlouho, určitě je to nijak nepřekvapí. Nemáme v rodinách úplně ukázkové vztahy a asi bude lepší neformální oslava, než abychom museli řešit zasedací pořádek u svatební tabule.
6. Při obřadu si samozřejmě vyměníme prstýnky, to ke svatbě patří. Prstýnkem člověk dává najevo, že patří k partnerovi a očekává, že okolí to bude respektovat. Jiné tradice se nechystáme uplatnit, opravdu nepříkládáme svatbě žádný zvláštní význam. Nevěsta nebude mít bílé šaty a oblečení ženicha bude také ležérnější. Pravděpodobně si na závěr obřadu se svědky a s oddávajícím připijeme.
7. Nekonala se.

Odpověď M1

1. Náš vztah trvá 4 roky, uzavřít manželství jsme plánovali. Jsme oba rodinné typy, plánujeme děti a ty se přece rodí až po svatbě. Svatba náš vztah posune, manželství je víc, než volné soužití.
2. Večeře v oblíbené restauraci, nic netradičního, o žádosti o ruku nevěsta nic netušila. Ta proběhla až po příchodu domů, kdy dostala kytici a prstýnek.
3. Ženich s kamarády zašel do oblíbené hospůdky týden před svatbou. Trochu toho vypili a trochu se to protáhlo.. Nevěsta neměla klasickou rozlučku, ale svoje dvě kamarádky zapojila do svatebních příprav. Společně vybíraly svatební šaty, vizážistku, konzultovaly svatební výzdobu.. K tomu si

samozejmě daly malé občerstvení a skleničku vína. Nevěsta oceňuje jejich pomoc v předsvatebním shonu a společné chvíle si příjemně užily.

4. Vybrali jsme oblíbenou restauraci, mají na zahradě romantický altánek, často tam pořádají svatby, bude to hezké místo. Pak si tam dáme s rodinou oběd. Po obědě odjedeme na naši chalupu za Prahu, kde bude grilování i s přáteli. Určitě se to protáhne, kdo bude chtít, může i přespat.
5. Na slavnostní oběd se zasedacím pořádkem se sejde pouze širší rodina (cca 20 lidí), na pozdější raut potom přátelé (cca 20 lidí)
6. Všechny výše uvedené, jiné ani neznáme. Družička bude malá, půjde s mládcem a bude rozsypávat plátky růží před nevěstou. Je to roztomilé a obvykle se to dělá. Zadrhování průvodu nebude, to moc neznáme.
7. Před slavnostním obědem určitě personál rozbije talíř a budeme zametat. Určitě budeme jíst minimálně polévku z jednoho talíře, to se na svatbě vždycky dělá. Pak ještě nakrájíme dort a tím formální část oslavy ukončíme. Grilování na chalupě už bude volnější, hosté se možná převléknou, ale nějaký program připravíme, aby to bylo zábavnější a nebylo to jenom o pití. Kamarádi možná vymyslí únos nevěsty, ale třeba jim to rozmluvíme. Hosté se zbytečně rozdělí a zábava pak vážne...

Odpověď M2

1. Dva roky, uzavření manželství urychlilo těhotenství. Když už budeme rodina, tak to chceme mít v pořádku i papírově. Stejně jsme se svatbou počítali, přijde nám normální se vzít, když plánujeme společný život.
2. Ano, žádost o ruku proběhla na místě, kde bylo první rande. Nic závratného, prostě se zeptal, jestli si ho chce vzít a měl připravený prstýnek. Bylo to moc hezké, byla jsem dojatá. Rodičům jsme to pak řekli. Tak nějak s tím počítali, bylo to v pohodě.
3. Ano, uspořádaly mi ji kamarádky, strávily jsme společně víkend na Moravě, koštovaly, vyrazily jsme do klubu a pochodily po Pálavě. Ženich bez rozlučky.
4. Bude to na bývalém venkovském statku. Máme rádi přírodu, bude to tam příjemnější než ve městě. Obřad bude venku, pokud by přšelo, je tam i velký zastřešený prostor, počasí nás nezaskočí. Také je tam skvělé zázemí, svatby tam často pořádají, mají s tím zkušenosti. Personál se o všechno postará, hosté se mohou ubytovat a přespat.
5. Hostů bude asi 70. Přátelé a rodina tak půl na půl.
6. Klasicky bílé šaty, prstýnky, budeme mít dvě družičky (děti), hosté budou ozdobeni myrtou.
Od oltáře odcházeli novomanželé špalírem a hosté na ně házeli rýží a foukali bublifuk.
7. Jídlo z jednoho talíře určitě ne, budeme krájet dort, v plánu je rozbití talíře před hostinou, první tanec s nevěstou. Nevím, jestli budu házet kyticí přes hlavu. Mám zkušenost, že nikdo nechce jít chytat, tak aby to nebylo hloupé. *Házení kytice se konalo, bylo to zábavné, kyticí chytala jedna ze starších dam z rodiny.* Taky doufám, že nikdo nepřijde s únosem nevěsty. Uvidíme, jak to bude probíhat. Chceme, aby byla příjemná zábava, nikoho nebudeme do žádných aktivit tlačit.

Odpověď M3

1. Vztah trvá tři roky. Určitě plánují založit rodinu a manželství vnímají jako důležitý, praktický a možná i zodpovědný krok.
2. Ano, konala se romantická večeře při svíčkách v oblíbené restauraci, následovala procházka na vyhlídku nad město a při západu slunce ženich požádal o ruku a nabídl prstýnek. O víkendu jsme se zastavili u rodičů nevěsty a oznámili jsme jim to. Ženich měl pro budoucí tchýni květinu. Rodičům ženicha jsme to pak taky nějak řekli.
3. Rozlučka nevěsty se konala na lodi na Vltavě, byla spojená s večeří. Pak se s kamarádkami prošly po Praze, (všechny nejsou z Prahy, chtěly si prohlédnout staré město). Večer si užily wellness v hotelu, daly si skleničku a přespaly tam. Ráno byla luxusní snídaně.
Ženich s kamarády poseděl v baru a něco vypili...
4. Svatební obřad se bude konat na zámku poblíž našeho bydliště. Pokud bude hezky, bude to na zahradě, ale v případě deště jsou připravené uvnitř prostory, kde se konají svatby. *Počasi bylo nejisté, obřad proběhl v zámecké síni.* Oslava bude v restauraci s velkou letní terasou. Hostina a občerstvení bude určitě uvnitř, ale pokud bude hezky, tak taneční parket a posezení bude venku. Je to hezké, romantické místo, shodli jsme se na něm docela rychle.
5. Bude asi 80 lidí. Ženich má tři sourozence, kteří už mají rodiny, bude to větší svatba. Příbuzní a přátelé asi v poměru 5:3.
6. Prstýnky, svatební šaty a zdobení myrtou považujeme za samozřejmost. Druzičky budou dospělé kamarádky, budou stejně oblečené. Přestože bydlíme společně, tak noc před svatbou strávíme každý u svých rodičů, abychom se ve svatební den viděli až před oltářem. Zadrhování průvodu se nám zdá jako přežitok, to snad nikoho nenapadne. Po ukončení obřadu se chceme na zahradě fotit, odchod špalířem neplánujeme. *Ze zámecké síně odcházeli špalířem hostů, potlesk a oblíbená melodie. Venku pohazování rýží. (Uvnitř zámku to nebylo dovoleno).*
7. Hostinu zahájí přípitkem asi svědek ženicha, pak budeme jíst společně polévku děravou lžící. Další chod už si hosté samostatně vyberou z nabídky. Parket otevřeme prvním tancem novomanželů, budeme krájet dort, ale bude to jen symbolické, součástí svatebního dortu budou minidortíčky a každý host dostane jeden ke kávě. Je to praktické řešení. Následná taneční zábava už bude volná, ale určitě bude i nějaký program, druzičky plánují nějaké zábavní aktivity.